

Ilulissani PERORSAANERMIK ILINNIARFIMMIIT ilinniarnerminnit inerlaanik nalilersuineq

Inatsisit naatsorsuutigisallu aamma ilinniarnerminnit inerlaat
piginnaasaasa akornanni tulluarnernik nalilersuineq

Niels Peter Mortensen, Helle Hansen aamma Maliina Grønvold Olsen

*Ilulissani PERORSAANERMIK ILINNIARFIMMIIT ilinniarnerminnit
inerlaanik nalilersuineq –Inatsisit naatsorsuutigisallu aamma
ilinniarnerminnit inerlaat piginnaasaasa akornanni tulluarnernik
nalilersuineq*

© VIVE aamma allaaserinnittut, 2022

e-ISBN: 978-87-7582-014-6

Saqqaani assimik assiliisoq: Niels Peter Mortensen/VIVE

Suliniut: 301928

Aningaasalersuineq: Ilinniartitaanermut, Kultureqarnermut,
Timersornermut Ilageeqarnermullu Naalakkersuisoqarfik

VIVE – Viden til Velfærd

Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd

Herluf Trolles Gade 11, 1052 København K

www.vive.dk

VIVE-p saqqummersitai issuarneqarsinnaapput, suminngaanneer-
nerat erseqqissumik nalunaarneqarpat.

VIVE

DET NATIONALE FORSKNINGS-
OG ANALYSECENTER FOR VELFÆRD

Siulequt

Ilulissani PERORSAANERMIK ILINNIARFIMMIIT ilinniarnermi inerlaaq suliffeqarfinni sulilerpat pineqartoq sulisitsisuniit inatsisiniillu naatsorsuutigisanik piumasaqaatinillu misigisaqassaaq. Ilinniarnermi inerlaat piginnaasaat naatsorsuutigisanut piumasaqaatinullu taakkununga qanoq naapertuutsiginerannik nalilersuineq manna sammisaqarpoq.

Taamatut naapertuuttoqarneranik misissuiniarnermi ilinniarsimasut suliassanik aalajangersimasunik qanoq kivitsisinnaanersut aamma suliffimmini nutaami qanoq naapinneqarnersut sammineqarput.

Nalilersuinermi matumani aalajangersimasunik tunuliaqutaasoq tassaavoq PERORSAANERMIK ILINNIARFIMMI (PI) ilinniartitaanerit imarisaannik nalilersuineq ingerlanneqareersimasooq (Christensen et al., 2020). Nalilersuineq manna taamatut nangitsineruvoq taamaalillunilu ilinniarnermi inerlaat piginnaasaannik nassuiaalluni pingaarnertigut qaffasissusiinik naleqqiunneqarlutik, aamma ilinniartitaanerit aalajangersimasunik imarisaasa immikkuualuttui misissoqqissaarneqarnatik.

Ilinniartitaanermut, Ilageeqarnermut Kultureqarnermullu Naalakkersuisoqarfiup (maannakkut Ilinniartitaanermut, Kultureqarnermut, Timersornermut Ilageeqarnermullu Naalakkersuisoqarfik) VIVE qinnuigisimavaa ilinniarnernup naammassineqarnerata kingorna paaqqinnittarfeqarfinniit innarluutilinnillu paaqqinnittarfinniit piumasaqaatinut naatsorsuutigisanullu naammassinnittunik PI-miit perorsaasutut ilinniarnermi inerlaat qanoq annertutigisumik naammattunik piginnaasaqarnersut nalilersoqqullugu. Nalilersuinerup inernerit inassuteqaateqarput unammillernartut suliartigullu naatsorsuutiginisat ilinniartitaanermut qanoq ilanngunneqarsinnaaneri qulakkeerniarlugit iluaqutaasinnaasunut kingorna suliniutinut tunngaviusinnaasut.

Nalunaarusiaq maanna misissueqqissaarisartut pisortaannit Niels Peter Mortensenimit (suliniutimmi aqutsisoq), misissueqqissaarisartumit utoqqaanerumit Helle Hansenimit aamma ilisimatusarnermi ikiortimit Maliina Grønvold Olsenimit suliarineqarpoq. Nalunaarusiaq missingersuutaasoq nalilersuisartunit avataaneersunit atuarneqarsimavoq taakkulu oqaaseqaataannut isumassarsiaannullu pingaartunut qujalluta.

Atuarluarisi!

Carsten Strømbæk Pedersen

VIVE Børn og Uddannelsemi ilisimatusarnermi misissueqqissaarinermilu pisortaq 2022

Imai

Eqikkaaneq	5
1 Atuarnissaanut ilitsersuut	7
2 Tunuliaqutaasut	8
2.1 PERORSAANERMIK ILINNIARFIK nalilersuinermilu ilinniartitaanerit.....	9
2.2 Paasissutissat.....	13
3 Ilinniagaqartut ilinniarnermiillu inerlaat tunuliaqutaat.....	15
3.1 Ilinniagaqartup tunuliaqutaat.....	16
3.2 Najugaqarfik nuunnerillu.....	19
3.3 Oqaatsit ilinniakkap toqarneqarneranut pingaaruteqarnerat.....	23
3.4 Ilinniartut ilinniareernerup kingorna ingerlataqarfinnut agguarneri	26
4 Ilinniagaqarsimasut piginnaasaasa qaffasissusiat.....	29
4.1 Sulisitsisuniit naatsorsuutigisat piumasaqaatillu	29
4.2 Ingerlataqarfiit tiguisut ilinniarnermiinnit inerlaat piginnaasaannik naliliinerat.....	32
5 Sulisitsisut aamma PI-p akornanni suleqatigiinneq	40
5.1 Suliffimmik misiliineq.....	40
5.2 Suliffimmik misiliilluni tipisiuineq.....	41
5.3 Saqqummiussinerit aalajangersimasumillu suleqatigiinnerit	41
6 Sanilliussineq	43
6.1 Ilinniarnermiinnit inerlaanik piumasaqarneq	43
6.2 Suliassanik arlalinnik sammisaqarsinnaasunik ilinniartitsineq.....	44
6.3 Aallartisarneq.....	44
6.4 Inersimasunik ilinniartitsineq	45
6.5 Najugaq qimannagu ilinniartitaaneq	45
6.6 Ilinniartitaanermi oqaatsit.....	45
6.7 PI-p aamma tiguisut akornanni ikaarfiliineq suleqatigiinnerlu.....	46
6.8 Ilinniartitaanernut assigiinngitsunut ilimagisat assigiinngitsut.....	46
7 Periuseq.....	48
Atuakkat.....	51
Bilag 1 Nuuttariaatsit.....	52

Eqikkaaneq

Nalilersuineq una PI-mi ilinniarnermittit inerlaat piginnaasaat inatsisini piumasaqaatinut tiguisussallu naatsorsuutigisaannut qanoq naammassinninnerinik sammisaqarpoq.

Misissueqqissaarnerit ilinniartitaanernik siusinnerusukkut nalilersuinerinik, misissuinerinik attuumassuteqartunik allanik, nalilersuinermit matumunnga katersorneqartunik apersuinerit paasissutissanik aamma PERORSAANERMIK ILINNIARFIMMI (PI) ilinniagaqartut pillugit Naatsorsueqqissaartarfimmiit paasissutissanik nalunaarsorneqarsimasunik tunngaveqarpoq. Misissueqqissaarnerit nalilersuinerinik tamarmiusumik eqikkaasunik qulequttanit arlalinnit assigiinngitsuniit katersorneqarput.

Boks 1.1 Misissueqqissaarnerit assigiinngitsuniit ilimagisat

- **Ilinniarnermittit inerlaanik piumasaqarneq**
PI-mit ilinniarnermittit inerlaanik annertuumik piumasaqartoqarpoq, nalinginnaasumillu isigalugu piumasaqarneq naammassiniarlugu naammattumik ilinniartitsisoqarnani. Ilinniarnermittit inerlaanik piumasaqarneq suliassaqaarfimmi immikkut ilinniagaqarsimasuni annertunersaavoq, peqatigisaanillu tassani qinigassaasut ikinnerisaallutik.
- **Suliassanik arlalinnik sammisaqarsinnaasunik ilinniartitsineq**
PI-mit ilisimasatigit annertuumik tunngaveqartunik suliassanik arlalinnik sammisaqarsinnaasunik ilinniartitsisoqarpoq. Suliassaqaarfimmi nalinginnaasuni tamanna akuerineqarlunilu pingaartinneqarpoq, suliassaqaarfimmi immikkut sullissiviusuni tiguisut tungaanniit ilinniarnermittit inerlaanniit suliassaqaarfimmi soqutiginnittoqannginnerani misigineqarluni.
- **Tiguisuni aallartisarnerup ingerlanera**
Ilinniarnermittit inerlaat aallartinnermik ingerlataqarnerinik sulisitsisut iluaqutaasumik suliqaarsinnaapput, taakku piginnaasaannik misiliinissamut periarfissaqarlutik suliffimmi ilanngulluarsinnaallutik.
- **Inersimasunik ilinniartitsineq**
Ilinniarnermittit inerlaanut arlalinnut pissutsit imaattarput suliffeqaarfimmut pisarlutik qaffasinnerpaamik ilinniagaqartuullutik imaluunniit suliassaqaarfimmi ilisimasanik nutaanerpaamik pigisaqarlutik. PI-p tungaanniit naammassilernermit inersimasumik ilinniartitsinermit tunngaviit iluaqutaasumik sammineqarsinnaapput, taamaalillutik ilinniarnermittit inerlaat ilinniartitsinissaminnut suli pitsaanerulersillugit.
- **Najugaq qimannagu ilinniartitaaneq**
Najugaq qimannagu ilinniartitaanerit amerlanerusut ilinnialernissaannut periarfissiipput immaqalu taamaalilluni amerlanerusut qaffasinnerusumik ilinniagaqalernissaannut aamma aqqutissiuullugit. Tamanna ilinniarnermi oqaatsinut ataqatigiissillugu isigineqassaaq kalaallit oqaasii atorlugit ilinniartitaaneri ilinniagaqartunut arlalinnut ilinniarnissaannut oqilisaassillutik.
- **Ilinniartitaanermi oqaatsit**
Ilinniartitaanerit kalaallisut ingerlanneqarsinnaatillugit ilinniartut arlalit ajornannginnerusumik ilinniarfimmut isersinnaallutillu pissarsisinnaasarput. Oqaasertanulli ilinniarnermilu atuakkanut amerlanertigit danskisuujusunut naleqqiullugu tamanna unammillernartoqarpoq, nutserneqarsinnaallutilli.
- **PI-p tiguisussallu akornanni ikaarfissaliineq suleqatigiinnerlu**
Suliffeqaarfimmut ikaarsaarneq oqinnerulersinniarlugu aamma ilinniarnermittit inerlaat amerlanerusut suliassaqaarfimmi immikkut sammisaqartunut soqutiginnilersinniarlugit iluaqutaasumik ilinniartitaanerit ingerlanerini sulisitsisunngortussanniit amerlanernik

Boks 1.1 Misissueqqissaarnit assigiinngitsuniit ilimagisat

saqqummiussisarnernik aqqissuussisoqarsinnaavoq, soorlu aamma ikaarfissaliinermi aqqissuussinerit allat eqqarsaatigineqarsinnaasut.

- **Ilinniartitaanernut assigiinngitsunut naatsorsuutigisat assigiinngitsut**
Ilinniartitaanernut assigiinngitsunut piginnaasatigut qaffasissutsit assigiinngitsuunerat tiguisussaniit nalinginnaasumik akuerineqarput, kisianni qaffasissutsimi qaffasinnerpaami piginnaasaqartunik sulisussamik peqanngippat ilinniartitaanerni appasinnerusumik qaffasissusilinniittunut naatsorsuutigisat qaffasinnerussapput. Taamaattumik ilinniarnermi inerlaat nammineq piginnaasaminnut ilisimasaqarluarnerat killeqarsinnaanerallu iluaqutaasumik sammineqarsinnaalluni.

1 Atuarnissaanut ilitsersuut

Nalunaarusiaq manna eqikkaanerup saniatigut nalilersuinermi apeqqutitut oqaasertalerneqartunut naleqqiullugu paasissutissanik katersorneqarsimasunik suliarineqarsimasunillu misissueqqissaartunik pingaarnertigut sammisaqarfiusunik kapitalinik marlunnik nalilersuinermit tunuliaqutaasut pillugit kapitalimik aallarniutaasumik imaqarpoq. Ilinniagaqartut/ilinniarnerminnit inerlaat assigiinngitsuniit isiginnittumik tunuliaqutaannik piginnaasaannillu kapitali ataasiakkaat suliaqarput. Kapitalini sammisat paasissutissanik suliarinninnikkut oqaasertalerneqarlutillu killilersorneqarput taamaattumillu nalilersuinermi apeqqutitik aallaqqaammut aaqqissuussinerup kapitalinilu sammisat akornanni tamatigut 1:1-imik naapertuuttoqarnani. Nalunaarusiap misissueqqissaarnermut tunngasui kapitalini sammisaqarfiusunik tamanik katersisumik kapitalimik isiginnittumik naggaserneqarpoq - tassani aamma inassuteqaatit allaaserineqarlutik. Kiisalu nalunaarusiaq aamma paasissutissanik allaaserinnittumik paasissutissanillu katersisumik ilanngussamik ataatsimik imaqarluni.

2 Tunuliaqutaasut

Kalaallit Nunaanni isumaginninnermut tunngasuni ilinniarsimasunik pingaartumillu perorsaanikkut ilinniarsimasunik sulisussanik amigaateqarneq ajornartorsiutaavoq aamma suliassaqarfimmi pitsaassutsimik kissaatigineqartumik pilersuinissamut naleqqiullugu annertuumik aporfittut isigineqarsinnaalluni. Ajornartorsiut pilersinneqarpoq ilaatigut suliassaqarfimmi sullissinerit suliassaqarfimmi kissaatigineqartumut pitsaassutsimut inatsisitigut sinaakkusiussanut naleqqiunneqaraangat, ilaatigut suliassaqarfimmi sulisitsisuniit atorfeqartunut naatsorsuutigisanut naleqqiullugu sullissinerit nalilerneqartillugit. Tamanna assersuutigalugu 2020-mi VIVE-miit misissuinermiit takuneqarsinnaavoq, Kalaallit Nunaanni ulluunerani neqeroorutit pitsaassusaannik qulaajaanermi takutinneqarluni sulisussanik ilinniarsimasunik amigaateqartoq, misissuinermilu tassani taamaattumik inassutigineqarluni Kalaallit Nunaanni perorsaausunik ilinniarsimasut amerlanerusut ilinniartinneqarnissaat sammineqassasoq, ilinniartitaanermilu perorsaanikkut sulinerup pitsaassusaa aamma sammineqartariaqartoq (Hansen & Iversen, 2021). Misissuinermi tassani alaatsinaanneqartoq aamma tassaavoq ilinniarsimasut aamma ulluunerani neqeroorutini ilikkartitsiniarluni suliniutinik sammineqarnerusinnaasut, tassa ilinniarsimasut suli pitsaassuseqarnerusumik tunniussisariaqartut, tamannalu iluaqutaasumik ilinniartitaanerup ingerlanerani ikorfartoqarsinnaalluni.

Kalaallit Nunaanni ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnik qulaajaanermi (Dahl, Kloppenborg aamma Pedersen, 2020) aamma perorsaausut ilinniarsimasut taakkulu piginnaasaannik amigaateqarneq sammineqarluni. Tassani inassutigineqartoq tassaavoq Perorsaanermik Ilinniarfik qimakkunikku meeqqanik inuusuttunillu atugarliortunik suliqaarnissamut kalaallit perorsaausut naammattumik piareersarneqarsimanersut misissorneqassasoq.

Kalaallit Nunaanni ilaqutariinnik katsorsaavinnik misissuinerup ingerlanneqartup ilaatigut takutippaa neqeroorutit, sulisut ilinniagaqarnikkut tunuliaqutaat aamma ingerlataqartunik allanik suleqateqarneq misissoraanni ilaqutariinnik katsorsaaviit akornanni annertuumik allanngorartoqartoq.

Peqatigisaanik Kalaallit Nunaanni ilinniarnermik ingerlataqarfinni unammillernartunik misissueqqissaarnerup (Jensen aamma Pedersen, 2020) takutillugu PI-mi ilinniarnermik aallartissimasuni ilinniartunit arlalissuit ilinniarnerminnit unitsitsisarsimasut. PI-mi ilinniarfinnut kikkut qinnuteqartarnersut, taakku tunuliaqutaat inuuniarnikkullu atugaat qanoq ittuunersut aamma naammassinerminni piginnaasaannut tamanna qanoq isumaqarneranik misissuinissaq soqutiginaateqarluni.

Qulaani allassimasut tunuliaqutaralugit ataani allassimasumi nalilersuinerup matuma siunertaa allaaserineqarpoq:

Nalilersuinerup siunertaa tassaavoq PI-mi ilinniartitaanerit ineriartortinnerinut aalajangersimasunik inassuteqaasiornissaq. PI-mit ilinniarnerminnit inerlaat pillugit ilisimasat nutarterneqarsimasut tunuliaqutaralugit inassuteqaatit oqaasertalersorneqassapput tassungalu ilanngullugu inatsisini oqaasertalerneqartunut sinaakkusiussanut kiisalu

sulisitsisussaminnit piumasaqaatinut naatsorsuutigisanullu ilinniarnerminnit inerlaat piginnaasaat qanoq naammassinninnerannik misissueqqissaarneq.

VIVE nalilersuinerup suliarinerani ilinniartitaanerup imarisaata aamma ulluunerani paaqqinnittarfinni, ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni innarluutilinnullu tunngasuni suliasat akornanni ataqatigiittoqarneranik qulaajaanissaq sammisimavaa. Tassunga ilanngullugu ilinniagaqartut ilinniarfimminniit piginnaasat pissarsiarisaasa aamma tiguisunik suleqatigiinneq qanoq ingerlaneraniq ingerlataqarfimmi pisariaqartitsinerit qanoq tulluarnersut.

Tamatuma saniatigut sammineqartoq tassaasimavoq ilinniagaqartut tunuliaqutaannik inuuniarnikkullu atugaannik qulaajaanissaq. Nunamit aggerfimmi pissutsit, ilinniarnermi oqaatsit aamma inuuniarnikkut pissutsit ilinniagaqartup ilinniarnermik ingerlataqarneranut piginnaasatigullu qaffasissutsinut anguneqartunut qanoq pingaaruteqarnerisa qulaajarnerinut nassuiarnerinullu tamanna iluaqutaavoq.

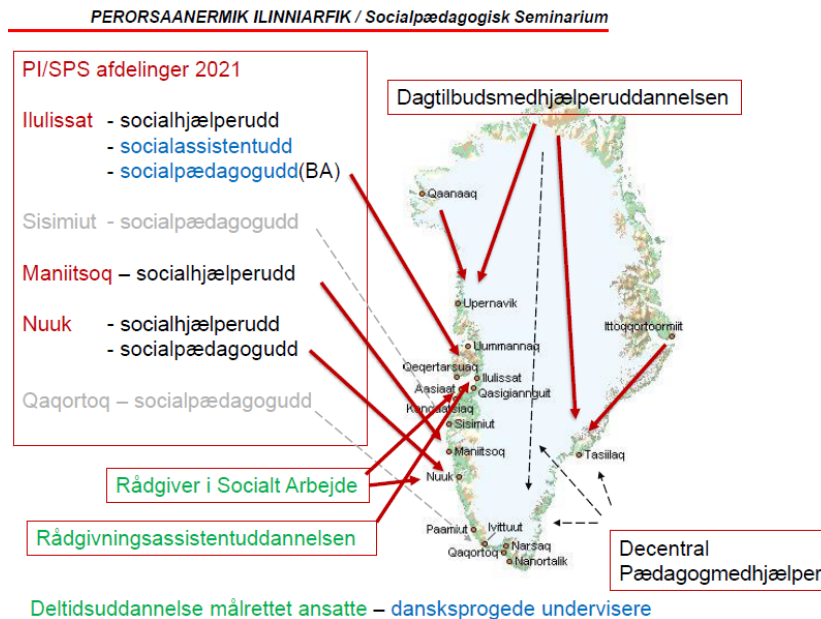
Nalilersuinermi aamma inassuteqaasiornermi ingerlataqarfimmi tiguisuniit suliatigut naatsorsuutigisat ilinniartitaanermi qanoq ilanngunneqarneri sammineqarput, taamaalilluni ilinniagaqarsimasut suliasanut utaqqsunut piginnaasaqarlutik, aamma meeqqat tapersorneqarnissaannut inatsimmi, inuit innarluutillit tapersorneqarnissaannut inatsimmi aamma meeqqanut sulit atualingitsunut perorsaaniikkut inerikkiartuutaasunik ulluunerani neqeroorutit pillugit inatsimmi allaaserineqartunut piumasaqaatinut kommunit aamma ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit naammassinninnerannut ilinniarnerminnik inaarlaat ikorfartueqataasinnaallutik.

2.1 PERORSAANERMIK ILINNIARFIK nalilersuinermilu ilinniartitaanerit

Ilinniartit 1995-imili ilulissaniissimavoq. Tassani isumaginninnermi perorsaasutut, socialassistentitut aamma isumaginninnermi ikiortitut ilinniartoqarsinnaavoq. Taakku saniatigut Nuummi aamma Maniitsumi immikkoortortaqarpoq, isumaginninnermi ikiortitut ilinniartoqarsinnaalluni. Ulluunerani neqeroorutini ikiortitut ilinniartitaaneq tassaavoq nunaqarfimmi ilinniartitaaneq, taamaalilluni nunaqarfinni assigiinngitsuni ingerlaavartumik neqeroorutigineqarsinnaalluni. Aammattaaq pikkorissarnernut immikkoortortamik pilersitsisoqarsimavoq pikkorissarnernik atuartitsinernillu arlalissuarnik neqerooruteqartartoq, isumaginninnermi perorsaanermillu suliaqarfiusut iluini sulisunut ilinniagaqarsimanngitsunut annerusumik neqeroorutaasartut. Ilulissani ilinniartit Perorsaasunik ilinniartitsineq Isumaginninnermilu sulineq pillugu ilisimasaqarfik 2010-mi pilersinneqarpoq.

Tamatuma saniatigut Nuummi immikkoortortaqarpoq, isumaginninnermi ikiortitut perorsaasutullu ilinniartoqarsinnaalluni kiisalu Maniitsumi Isumaginninnermi ikiortitut ilinniartitaanermi ilinniartoqarsinnaalluni. Kalaallit Nunaat tamakkerlugu ilinniartitaanikkut PI-p neqeroorutai takussutissiaq 2.1-mi PI-p suliarisimasaani takuneqarsinnaapput.

Takussutissiaq 2.1 PI-miit ilinniartitaanerit pillugit takussutissiaq

Najoqquataq: PI'miit asseq

Takussutissiaq 2.1 -imi aamma takuneqarsinnaavoq najugaq qimannagu perorsaasutut ilinniartitaaneq Sisimiuni aamma Qaqortumi neqeroorutigineqarsimasoq. Piffissami nalilersuinerup matuma ingerlannerani PI malillugu illoqarfinni taakkunani marlunni ilinniartunik ingerlasoqarsimangilaq. Inatsisip allanngortinnerata malitsigisaanik august 2021-mi ilinniarnermik aqqqissuussineq nutaaq suliarineqarpoq, tamatuma kingunerisaanik nunagisaq qimannagu perorsaasutut ilinniartitaaneq inuutissarsiummik ilinniagartuutut ilinniarnermik nutaamik taarserneqarluni, taaguuteqartoq perorsaasumut ikiortitut ilinniartitaaneq.

Nalilersuineq PI-mi ilinniartitaanernik taakkuninnga tallimanik sammisaqarpoq.

Perorsaasutut ilinniartitaaneq tassaavoq ukiuni pingasuni affarmilu perorsaasutut sammivilimmik bacheloritut ilinniarneq. Perorsaasutut sammivilimmik bacheloritut naammassilluni ilinniarneq perorsaasutut suliffiusinnaasut tamat iluanni atorfininnissamat periarfissiivoq. Ilinniarsimasoq kandidatitut aamma masteritut qaffasissuseqartut ilinniarnernit naammassinissaannut pisinnaalissaaq.

Ilinniartitaanermi siunertaq tassaavoq perorsaasutut suliaqarnermut atasunik ineriartortitsinermi, ilinniartitsinermi isumassuinermilu suliassanik isumaginninnissamat ilisimasanik, paasisanik piginnaasanillu ilinniagaqartup pissarsinissaa.

Ilinniarnernerup nalaani semesterit aappaani aamma tallimaanni ilinniagaqartut suliffimmik misiliisinnaapput. Suliffimmik misiliineq siulleq tassaasarpog sapaatit akunnerinik 14-inik sivissuseqartoq nalinginnaasumik suliffimmik misiliineq, taaguutaatut nalinginnaasumik suliassaqarfimmi ingerlanneqartussaq. Suliffimmik misiliinerup aappaa tassaavoq sapaatit akunnerinik 18-inik sivissuseqartoq immikkut sullissivimmik misiliineq, meeqqanut, inuusuttunut aamma/imaluunniit inersimasunut immikkut pisariaqartallinnut paaqqinnittarfimmi ingerlanneqartussaq.

Najugaq qimannagu perorsaanermik ilinniarneq¹ tassaavoq ukiuni pingasuni ingerlaqqiffiusumik ilinniartitaaneq. Ilinniartitaanermi naatsorsuutigineqarpoq siumoortumik isumaginninnermi ikiortitut ilinniagaqarsimaneq aamma suliffimmiit misilittagaqarneq. Naammassilluni ilinniarsimasoq perorsaasutut suliffiusinnaasut tamat iluanni atorfininnissamut periarfissiivoq. Ilinniagaqarsimasoq bacheloritut allagartartaarfiusunilu ilinniarnertit naammassinissaannut pisinnaalissaaq.

Ilinniartitaanermi siunertaq tassaavoq perorsaasutut suliaqarnermut atasunik ineriartortitsinermi, ilinniartitsinermi isumassuinermilu suliassanik isumaginninnissamut ilisimasanik, paasisanik piginnaasanillu ilinniagaqartup pissarsinissaa.

Najugaq qimannagu perorsaanermik ilinniarnermi sapaatit akunnerini 13-ini suliffimmik misiliisoqartarpoq. Suliffimmik misiliiffik nalinginnaasumik imaluunniit immikkut sullissivimmiissinnaavoq.

Socialassistentitut ilinniartitaaneq tassaavoq qaammatini qulingiluani ilassutaasumik inuussutissarsiummi ilinniartitaaneq, suliamut attuumassuteqartumik ingerlaqqilluni ilinniartup ilinniaqqinnissaanut aamma sulinermi perorsaasutut sulinissamut piukkunnaateqalernissamut ilinniartup piginnaasaqalernissaanut piareersarfik.

Ilinniartitaanerup pingaarnertut anguniagaa marloqiusaavoq. Illuani ilinniartup suliamut attuumassuteqartumik ilinniaqqilluni atuarnissamut piareersarnissaanut siunnerfeqarpoq. Aappaatigullu sulinermi perorsaasutut sulinissamut piukkunnaateqalernissamut ilinniartup piginnaasaqalernissaanut siunnerfeqarluni. Ilinniartitaanikkut ilinniarnertuunngorniarfimmu assingusumi oqaatsit aappaattut ilinniartoq danskisut pikkorissuseqalissaaq oqaatsitigullu piginnaasaqalerniluni kiisalu perorsaanermi suliatigut danskisut oqaatsinik atuilersinnaalluni, taamaalilluni perorsaasutut sammivilimmik bacheloritut ilinniarnermi aallartissinnaalluni ilinniartoq piukkunnaateqalissalluni.

Isumaginninnermi ikiortitut ilinniartitaaneq tassaavoq piffissani tallimani aqqissuunneqartumi ukiuni marlunni tunngaviusumik ilinniartitaaneq (inuussutissarsiummut ilinniartitaaneq). Naammassilluni ilinniarsimasoq perorsaasutut suliffiusinnaasut tamat iluanni atorfininnissamut periarfissaqarpoq. Ilinniartoq isumaginninnerup iluani perorsaanermi tunngaviusunik suliatigut suliassani ingerlatsinermilu suliassani peqataanissamut annertuutigit piukkunnaateqalissaaq aamma perorsaanikkut sulinermi suliassanut akisussaalersinnaallunilu isumagilersinnaallugit. Ilinniagaqartoq Isumaginninnermi ikiortitut ilinniarnermik naammassisaqarnissamut piukkunnaateqalissaaq peqatigisaanillu nunagisaq qimannagu perorsaasutut ilinniarnissamut isissutaasinnaalluni (inuussutissarsiutitigit misilittagaqarsimagaanni) aamma nunagisaq qimannagu perorsaasumut ikiortitut ilinniartitaanermut nutarterneqarsimasumut isissutaasinnaalluni.

---

¹ Najugaq qimannagu perorsaanermik ilinniarneq inuutissarsiummik ilinniagartuutut ilinniarnermik nutaamik taarserneqarluni aamma najugaq qimannagu neqeroorutigineqarsinnaasoq. (PI/SPS, 2021)

Ilinniartitaanermi siunertaq tassaavoq perorsaasutut suliaqarnermut atasunik ineriartortitsineri, ilinniartitsineri isumassuinermilu suliassanik isumaginninnissamut ilisimasanik, paasisanik piginnaasanillu ilinniagaqartup pissarsinissaa.

Ilinniartitaanermut sapaatit akunnerini 17-ini aamma 30-ni suliffimmik misiliinerit marluupput. Suliffimmik misiliinerni piffissat suliffimmik misiliiffimmi ataatsimi ingerlanneqassapput. Suliffimmik misililineq nalinginnaasumik immikkullu sullissiviusumi ingerlanneqarsinnaavoq.

Ulluunerani meeqqanik sullissineri ikiortingorniarneq tassaavoq sivikitsumik inuussutissarsiummut ilinniarneq, qaammatit qulingiluat ingerlanerani isorliunerusuni aaqqissuunneqartoq arfinilinnik immikkoortoqartoq. Naammassilluni ilinniarsimasoq ulluunerani meeqqanik sullissinerup iluani atorfinitsinneqarsinnaavoq. Ilinniagaqartoq perorsaanerimi sulianik suliaqalersinnaassaaq kiisalu perorsaasutut ilinniagaqarsimasut sulisut suleqatigalugit isumassuineri suliaqarsinnaalluni. Ilinniarsimasoq isumaginninneri ikiortitut ilinniagaqalernissamut piukkunnaateqalissaaq.

Ilinniartitaanermi siunertaq tassaavoq perorsaanerimi suliaqarnermut atassuteqartunik isumassuineri sulianik isumagisaqalernissamut ilisimasaqalernissaaq, paasisimasaqalernissaaq suliartigullu piginnaasaqalernissaaq.

PI-mi allanik arlalinnik ilinniartitaanernik pikkorissarnernillu ingerlatsisoqarpoq, nalilersuinerimili matumani qulaani allaaserineqartut tallimat aallaavigineqassallutik.

2.1.1 2020-mi Europami malitassanut naleqqiullugu ilinniartitaanerit imarisaannik nalilersuinerimik eqikkaaneq

2020-mi PERORSAANERMIK ILINNIARFIMMI ilinniartitaanerit pitsaassusaat ilaatigut European Standards & Guidelines 2015 aallaavigalugu nalilersorneqarput. Nalilersuineri ilaatigut tunngavigineqarput allagaatinik annertuunik misissuineq, PI-miit nammineq nalilersuineq, ilinniagaqartut atugaannik uuttuilluni misissueqqissaarneq, misissuinerit attuumassuteqartut allat, apersuineri immersuilluni misissuineq aamma ilinniarfeqarfimmuut pulaarneq.

Nalilersuineq 2012-imi ilinniartitaanerimik nalilersuineri atorineqartunik piomasagaatinik arfineq pingasunik tunngaveqarpoq aamma Boks 2.1-imi ataaniittumi issuarneqartut:

Boks 2.1 PI-mi ilinniartitaanerit imarisaannik 2020-mi nalilersuineq pillugu nalilersuinerimi piumasaqaatit

1. Ilinniartitaanerup taaguutaa kiisalu pisariaqartitsineq attuumassuteqarneralu
2. Ilisimasatigut tunngavigisat
3. Ilikkagaqarnissamut anguniagaq
4. Aaqqissuunneqarnera naammassineqarneralu
5. Ilinniarfimmi pitsaassutsimik qulakkeerineq ineriartornerlu
6. Tamanut ammasumik paasissutissiineq
7. Siusinnerusukkut nalilersuinerimi inassuteqaatinik malitseqartitsineq (2012)
8. Ilinniagaqartup naammagisimaarinninnera.

Pingaarnertigut nalilersuisunit paasineqarpoq PI aamma ilinniartitaanerit neqeroorutigineqartut inatsisini, ilinniartitaanernik aaqqissuussinerni, periusissiani anguniakkanilu allatorneqarsimasunut piumasaqaatinik tunngavigisanillu naammassinnittut. Ilinniartitaanerit pitsaassusaat naammaginartutut nalilerneqarput. Aammattaaq nalilersuinerimi paasineqarluni PI-mi ilinniartitaanerit ilinniartitaanerit qaffasissusii nalinginnaasumik qaffatsinniarlugit Kalaallit Nunaanni inuiaqatigiinni pisariaqartitsinermik annertuumik naammassinnittut. Nalilersuinerimi ilaatigut inassutigineqarpoq sumiiffinni nunallu immikkoortuini atuisut tiguisartullu suleqatigiinneq nanginneqarlunilu annertusineqassasoq. (Christensen et al., 2020).

2.2 Paasissutissat

Nalilersuineq manna PI-mit ilinniarnermi inerlaanik, tiguisartunik, kommuninik, naalakkersuisoqarfinnik, aqutsisoqarfinnik aamma PI-mi atuartitsisunik aqutsisunillu arlalissuarnik apersuinerinik tunngaveqarpoq. Apersuinerinut tamanut naleqqiullugu PI-mi ilinniarnermi inerlaanit amerlasuunit sapinngisamik misilittakkat isiginninnerillu amerlasuut pissarsiariniarlugit paasissutissat tunuliaqutaasut attuumassuteqartut siamasissuunissaat anguniarsimavarput. Tamanna assersuutigalugu nunami suminngaanneermermut ingerlataqarfinnillu atuuppoq. Tamanna annertuutigut iluatsippoq, kisianni ulloq unnuarlu paaqqinnittaarfinni tiguisartuni apersuinerit inissinnissaat annertuumik unammillernartuusimapput, naak ilungersorluni suliniuteqartoqaraluartoq. Taamaattumik tiguisut tungaanniit paasissutissatigut tunngavigisat ulluunerani meeqqerivinnituulli annertutiginnigilat. Paasissutissanik katersinitsinni paasissutissiisut suliassaqarfik pillugu ilisimasaqartillugit apersuinerinik attuumassuteqartuni allani tamatuma sammeneqarneratigut suliassaqarfimmi tassani ilisimasassat ugartorniarsimavagut. Aammattaaq suliassaqarfimmi VIVE-mit ingerlanneqarsimasunit misissuinerinik attuumassuteqartunit allaniit ilisimasat paasissutissallu ilanngunneqarsimallutik. Apersuinerit VIVE-mi sulisunit kalaallisut imaluunniit danskisut ingerlanneqarsimapput. Apersuinerinik ikittuinnarni oqalutsit atornerqarsimapput.

Takussutissiaq 2.1 Nalilersuinermut atatillugu apersuinerit amerlassusii pillugit takussutissiaq

Kommuni	Ulluunerani neqeroorut	Najugaqarnissamik neqeroorutit	Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit	Ilaqutariinnut Sullissivik	Ilinniarnerm innik inerlaat	Ingerlatsivik
Sermersooq	2	3	3	2	1	1
Qeqertalik				1	2	
Qeqqata				2	1	
Avannaata	3	1	1	2	6	1
Kujalleq	3		2	2	3	2
Katillugit	8	4	6	9	13	4

Tamatuma saniatigut isumaginninnermi nakkutilliisoqarfimmi sulisoq ataaseq aamma PI-mi atuartitsisut qulit apersorsimavagut. Kiisalu paasissutissanik katersinermik suliarinninnermillu tunngasunik isumasioqatigiinnerit marluk ingerlassimallutigit. Isumasiuinerni PI-mi atuartitsisut aqutsisullu aamma naalakkersuisoqarfimmi isumaginninnermillu nakkutilliisoqarfimmi sulisut peqataapput.

Kisitsisit atornagit paasissutissanik pissarsinerup saniatigut PI-mi ilinniartut pillugit Naatsorsueqqissaartarfimmi paasissutissanik nalunaarsorneqarsimasunik suliarinninnermik aamma nalilersuineq tunngaveqarpoq. Paasissutissanik nalunaarsorneqarsimasuniipput PI-mi piffissami 2012-2020-mi ilinniagaqarsimasut taamaalillutillu taakku pillugit tamakkiisumik takutitsilluni.

Kiisalu PI-mik siusinnerusukkut nalilersuinerneerit misissuinerneerit ilisimasat ilaapput aamma ingerlataqarfimmi misissuiffigineqartunit misissuinerit attuumassuteqartut allat. VIVE ingerlataqarfimmi attuumassuteqartunik misissuinerneerit attuumassuteqartunik arlalinnik ingerlataqarsimallunilu ingerlataqarpoq, tamannalu ajornartinnagu taakkunanin nerinerit paasissutissallu ilaatinneqarlutik. Nalilersuinerup matuma piareersarneranut atatillugu aamma misissuisimaneerit attuumassuteqartut allat nassaarinialugit allaffimmi misissuisarsimavagut. Taakku aamma nalilersuinerneerit misissueqqissaarneerit isiginninnermut attuumassuteqartillugit atorneqarput.

Paasissutissanik itinerusumik misissuineerit periuuseq pillugu ilanngussamut innersuussisoqarpoq.

3 Ilinniagaqartut ilinniarnermiillu inerlaat tunuliaqutaat

PI-mi ilinniartut kikkunerinik assimik takutitsiniarluta immikkoortumi matumani ilinniartut taakkulu tunuliaqutaat sammeneqarput. Ilinniagaqartut tunuliaqutaat nutseriaatsit, uniinnartarneri inuussutissarsiutitigullu ingerlatarisimasani nalilersuinermi isiginiakkanut naleqqiullugit attuumassuteqarput. Tamatuma saniatigut kapitali ilinniagaqartut pillugit allaaserinninnermik aallartissutaallunilu oqaluttuarinninneruvoq.

Immikkoortumi ilinniartut taakkulu tunuliaqutai nassuiarniarlugit kiisalu ilinniakkamik toqqaanerannut tamatuma qanoq isumaqarneranik misissuinermi paasissutissat nalunaarsorneqarsimasut apersuinerillu atorneqarput. Tamatuma saniatigut kapitali manna aamma nalunaarusiami kapitalit sinneruttut paasineqarnissaannut sinaakkutit atorneqarpoq, tassani saqqummiunneqartut inerneril ilai kapitalit sinnerini pingaarnertut inernernut pingaaruteqarmata.

Ilinniagaqartut aamma ilinniarnermiillu inerlaat tunuliaqutaat pillugit pingaarnertut inernerit

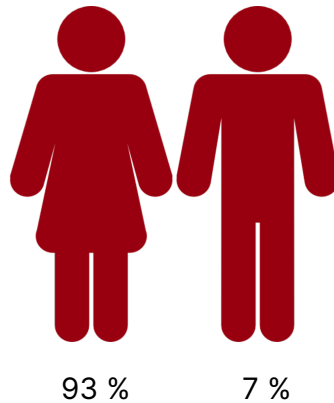
- PI-mi ilinniartut 93 %-ii arnaapput.
- Ilinniagaqartut affaasa missai 20-t aamma 30-t akornanni ukioqarput, tassa PI-mi ilinniarnernu siulliup allartinnerani.
- Ilinniagaqartut arlalissuit ilinniarnernu aallartinneranut atatillugu najugaqarfiat allangortarpoq. Najugaqarfiat allangortut amerlanersaat Ilulissanut nuuttarput, kisianni aamma illoqarfimmut ilinniarnernu allanut. Paasinarpoq illoqarfimmi ilinniarnernu ilaatigut uninngaannarluni tassani suliffissarsiortoqartarnera - tamanna Ilulissani atugaanersaalluni.
- Nalunaarsuinermi kisitsisit tunngavigalugit ilinniarnernu kingorna inerlaat suliffimmi sumi sulilertarnerut oqartoqarsinnaangilaq. Ilinniarnernu ukiup ataatsip kingorna pisortani sulilersartut erseqqissumik amerlanersaapput (96 %).
- Apersuinermit takusinnaavarput ilinniarnermiillu inerlaat perorsaavinni sulilersartut, kisianni aamma pisortani sulissaqarfimmi allani, assersuutigalugu sullissisutut.
- Ilinniarnermiillu inerlaat inini/immikkoortortani sulisutut atorfinitsinneqartarput, kisianni aamma inini aqutsisusut, immikkoortortani pisortatut paaqqinnittarfinnilu pisortatut.

Piffissaq 2013-2020-mut killeqartinneqarpoq. Piffissaq aallartiffiusoq toqqaarneqarpoq, nalilersuinermit matumunnga paasissutissani nalunaarsorneqartuni pissarsiarineqarsinnaasuni Perorsaarnermik Ilinniarnernu ilinniarnernu paatsuugassaangitsumik paasineqarnissaanut piffissaq taanna siusinneraammat. Taamatut killiliinerup kingunerisaanik nalunaarsorneqarsimasunik misissuinermi inernermiipput inuit 881-it, 2013-imiit 2020-mut PI-mi ilinniarnernu aallartissimasut.

3.1 Ilinniagaqartup tunuliaqutaa

Aallarniutitut nalunaarsorneqarsimasunik misissuinermi matumani takuarput PI-mi 2013-imiit 2020-mut ilinniartut amerlanerpaartaat arnaasut.

Takussutissiaq 3.1 PI-mi ilinniarnermik 2013-2020-mi aallartittut akornanni suaassutsikkut agguarneq

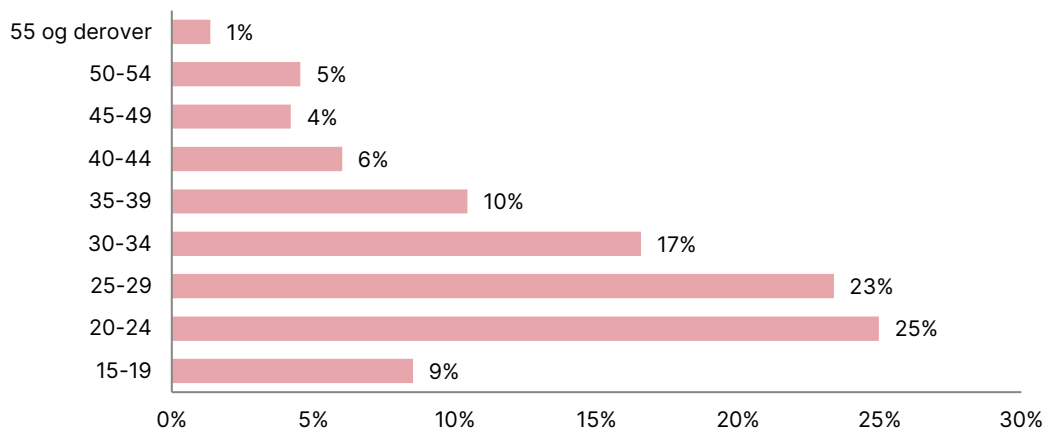

Nassuiaaneq: Takussutissiaq ukioq 2013-2020-mi PI-mi iliniarnermik aallartissimasut inuit 881-it tunngavigalugit pilersinneqarpoq.

Najoqqutaq: Naatsorsueqqissaartarfimmiit paasissutissat tunngavigalugit misissueqqissaarneq suliarineqarpoq.

Aamma PI-mi ukiumi atuarfimmi siullermi ilinniarnerminnik aallartittut akornanni ukiutigut agguaneq misissorparput. Takussutissiaq 3.2 takutippaa amerlanerpaartaat (50 %-imit qanittut) PI-mi ilinniarnermik siullermeertumik aallartikkamik 20-t aamma 30-t akornanni ukioqarsimasut. Naleqqiukkaanni perorsaasutut ilinniartut Danmarkimi ilinniartut qularnanngitsumik Kalaallit Nunaanniittunit inuusunnerusarput taamaalillutik amerlanertigut 23-nik ukioqarnerminni aallartittarlutik (Danske Professionshøjskoler, 2019).

Takussutissiaq 3.2 Piffissami 2013-2020-mi PI-mi ilinniarnermik siullermik aallartittut akornanni ukiutigut agguarneq

Nassuiaaneq: Takussutissiaq piffissami 2013-2020-mi PI-mi ilinniarnermik aallartittunik inunnik 881-inik tunngaveqarpoq. Taakku ukiui ukiumi siullermik ilinniagaqalerlutik aallartinneranni uuttorneqarpoq.

Najoqqutaq: Naatsorsueqqissaartarfimmiit paasissutissat tunngavigalugit misissueqqissaarneq suliarineqarpoq.

Apersuinerni ilinniagaqartut assigiinngitsut marluk allaaserineqarput. Siulliit tassaapput ilinniarnertuunngornerup kinguningua perorsaasunngorniarlutik qinnuteqartut. Taakku amerlanertigut inuusunnerusarput danskisullu pisinnaalluarlutik. Taakku atuagarsornikkut ilisimasaniq pissarsinissamut suliasanillu allaaserisaqarnissamut sungiussimasarput, qaqutigoortumillu sulinermit annertuumik misilittagaqarneq ajorlutik. Kiisalu utoqqaanerusut annertuumillu sulinermit misilittagaqartut. Taakku amerlanertigut killeqartumik ilinniagaqarsimasarput aamma ulluunerani meeqqanik sullissinnermi ikiortinngorniarlutik imaluunniit isumaginninnermi ikiortinngorniarlutik aallartittarlutik. Taakkunaniit arlalissuit Isumaginninnermi ikiortit ilinniaqqittarput, taakkunaniillu perorsaasunngorniarlutik ilinniarnertik nangittarlugu. Ilaasa ilinniartitaanerit sukkasuumik tulleriaarlugit ingerlattarpaat, allalli ilinniartitaanerit akornanni sivilisunerusumik piffissami sulisarlutik.

Ataani Boks 3.1 nalilersuinermit paasissutissat katersorneqartut tunngavigalugit taakku tunuliaqutaannut ilisarnaataasut ilinniartuni inuit pingasut takutinneqarput. Taamaattumik pingaarpoq erseqqissassallugu ataani allassimasut inuit piviusuunngimmata, kisianni inuppassuit akornanni inuttut ilisarnaatit katersugaallutik.

Boks 3.1 PI-mi ilinniartitaanermi ilinniartuni pingasuni inuttut ilisarnaataasut

Ilinniartunut inuusunnerusunut assersuut

23-nik ukiulik kitaaneersoq. Isumaginninnermi soqutigisaqartuuvog misigisimallunilu ilinniarfimmiiinnissamut inuiaqatigiilerineq pitsaasumik tunngavissiisimasoq. Danskisoornermi ajornartorsiuteqanngilaq isumaqarlunilu ilinniarnermi danskisut atuagarsorsimanermit saqqummiussinissaq nassuiaanissarlu ajornartinnagu.

Ilinniartunut utoqqaanerulaartunut assersuut

40-nik ukioqarpoq tunumeersuullunilu. Ilinniarnernik arlalinnik misiliisimavoq kitaanilu sulisarnerniit misilittagaqarluni. 2000-p aallartinnerani isumaginninnermi ikiortit ilinniarsimavoq, kingornalu tunumut utersimalluni tassanilu ukiuni 15-ini sulisimalluni. Piginnaasani suli annertunerusumik ineriartorteqqikkusuppai taamaattumillu isumaginninnermi ikiortinngorniarluni qinnuteqarsimalluni. Siullermik misiliinnermi isinngilaq, aatsaat ukiup tulliani. Danskisoorsinnaanera killeqarpoq naliliillunilu ingerlaqqinnissamut akornutaasinnaasoq.

Ilinniarnernup ineriartortinneranut assersuut

34-nik ukioqarpoq anaanaallunilu kisimiittoq. Isumaginninnermi ikiortit ilinniarsimavoq kingornalu meeqqanik innarluuteqartunik aamma immikkut atuartinneqartuni sulisimalluni. Naartulerami ulloq unnuarlu paaqqinnittarfimmi piffissat suliffiusut tulluarunnaarput taamaattumillu meeqqerivimmu nuulluni. Tassani inimi aqutsisunngorpoq. Annertunerusumik ilinniarusukkami Ilulissanut nuuppoq siullermillu isumaginninnermi ikiortinngorniarluni kingornalu perorsaasunngorniarluni aallartilluni.

Inunnut ilisarnaatit takutippaat ilinniartut tunuliaqutaat piginnaasaallu assigiinngitsorujussuusut. Ilinniartunut arlalinnut annertuumik pingaaruteqarpoq tulleriaarlugit ingerlanneqarsinnaasunngorlugit ilinniartitaanerit aqqqissugaaneri, taamaalilluni isumaginninnermi ikiortit ilinniartoqarsinnaalluni, kingusinnerusukkullu, kajumissuseqalernerme isumaginninnermi ikiortit ilinniarluni aamma perorsaasutut ilinniarluni. Assersuutigalugu ulluunerani meeqqanik sullissinnermi ikiortit inerlaaq oqaluttuarpoq meeqqamini nukarleq atuarfimmi aallartippat isumaginninnermi

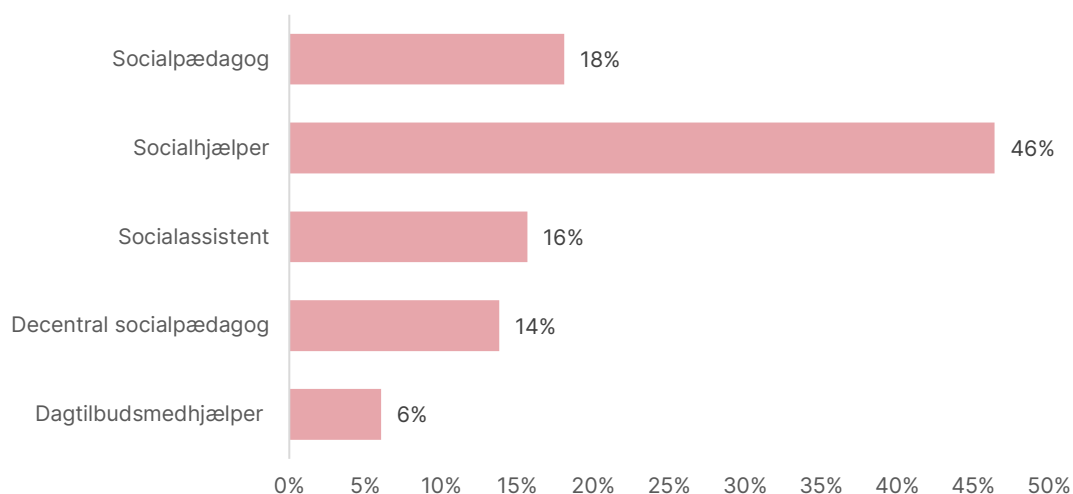
ikiortinngorniarluni ilinniarnissamut ukioq ataaseq qaangiuppat qinnuteqassamaarluni. Ineriartortitsisinnaanerup kingunerisaanik amerlanerusut ilinniartimmu isersinnaalerput ataatsimik arlallinnilluunniit ilinniagaqalerlutik.

Peqatigisaanik apersuinerni erseqqissarneqarpoq ulluunerani meeqqanik sullissinnermi ikiortinngorniarneq, isumaginninnermi aamma assistentinnorniarneq kiisalu najugaq qimannagu perorsaasutut ilinniarnert kalaallisut ingerlanneqarneri aamma pingaartumik ilinniartut utoqqaanerusut aallartissinnaaneritut ilinniarnermillu naammassisaqarsinnaaneritut annertuumik pingaaruteqartoq. Tamanna immikkoortumi 3.3 itisilerneqassaaq.

3.1.1 Ilinniartut ilinniartinnit agguarneqarneri

Takussutissiaq 3.3 takutinneqarpoq nalilersuinnermut ilaasuni ilinniartitaanerni ilinniartut agguarneri. Piffissami tassani ilinniartut ilinniartitaanerni amerlanerni aallartissinnaapput, taamaattumillu inuit 881-it aamma ilinniarnermik ingerlataqarsimasut 1.028-t takussutissiamut paasisutissanut tunngavigineqarlutik. 46 %-t isumaginninnermi ikiortinngorniartut qinnuteqarsimapput, tassanilu qinnuteqartartut amerlanersaallutik. Tulliuvoq perorsaasunngorniartut ilinniartut 18 %-t aamma isumaginninnermi ikiortinngorniat 16 %-t.

Takussutissiaq 3.3 Ilinniartut piffissami 2013-2020-mi ilinniartinnit agguarneri. Procentinngorlugit

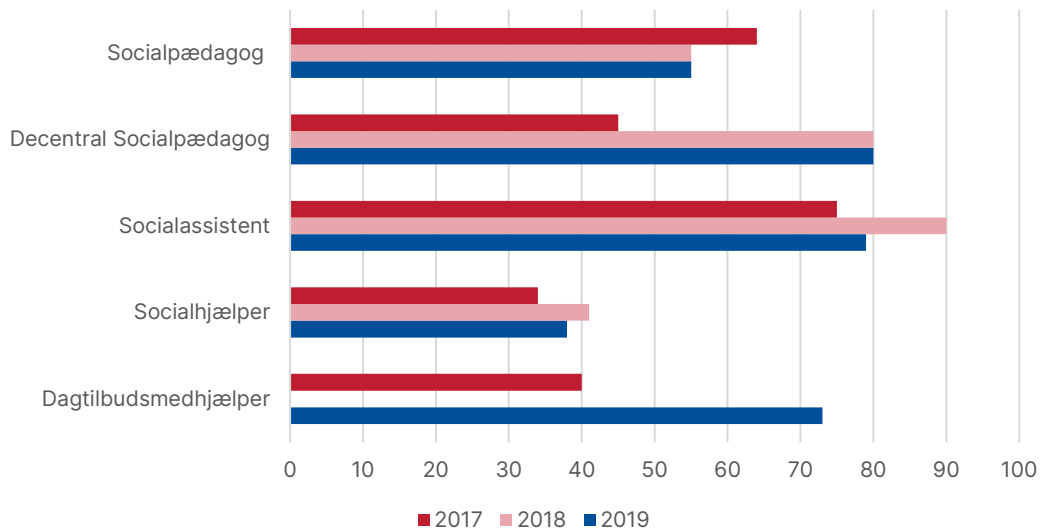
Nassuiaaneq: Takussutissiaq inuit 881-it pillugit paasisutissanik tunngaveqarpoq. Piffissami 2013-2020-mi ilinniartitaanerni assigiinngitsuni tallimani ilinniarnert katillugit 1.028-t aallartissimapput.

Najoqquataq: Naatsorsueqqissaartarfimmiit paasisutissat tunngavigalugit misissueqqissaarneq suliarineqarpoq.

Takussutissiaq 3.4 takutinneqarpoq piffissami 2017-2019-imi PI-mi ilinniartitaanernik naammassinninnissamut amerlassusaat. Naammassisaqartut procentiat 2018-imi aamma 2019-imi perorsaasunngorniani 55-iuvoq, najugaq qimannagu perorsaasunngorniani malunnartumik qaffasinnerulluni, 2018-imi aamma 2019-imi naammassisaqartut 80 %-iullutik. Aamma isumaginninnermi ikiortinngorniani aamma

ulluunerani meeqqanik sullissinnermi ikiortingnorniani naammassisaqartut procentiat qaffasissimalluni. Isumaginninnermi ikiortingnorniartuni naammassisaqartut procentiat 2017-imi 34 %-imiit 2018-imi 41 %-t nikissimavoq 2019-imi 38 %-t apparsimalluni. Tassa isumaginninnermi ikiortingnorniat naammassisaqartut malunnartumik ikinnerupput.

Takussutissiaq 3.4 Piffissami 2017-2019-imi PI-mi ilinniartitaanerni tallimani ataatsimik naammassisaqartut amerlassusaat

Nassuiaaneq: 2018-imi ulluunerani meeqqanik sullissinnermi ikiortitit naammassinnittoqarsimangilaq taamaattumillu ukioq taanna takunnittoqarnani.

Najoqqutaq: PI-mit paasissutissat

Atuartitsisunik apersuinerni eqqaaneqarpoq unitsitsiinnartut arlallit suliffimmik misiliinerup siulliup kingorna unittartut.

Ilinniartuunerup nalaani tarnip pissusaanik ilisimasalimmik oqaloqateqarnissamut periarfissaqarpoq tamannalu ilinniarnernimit inerlaamik apersuinerni erseqqissarneqarluni suliniutaasoq pitsaalluinnartoq, ilinniaqatiminit qanigisaminit ikiorneqarluni kaperlak piffissallu angerlarserfiusartut qaangerniarsimallugit. Ilinniartuunni ilitsersuisut oqaloqateqarnissamut ilinniartunut ikiuuttarput tamannalu pisariaqartinneqartillugu tarnip pissusaanik ilisimasalimmi oqaloqateqarnissamut ingerlatittarlugit.

3.2 Najugaqarfik nuunnerillu

Paasissutissat nalunaarsorneqarsimasut iluaqutigalugit ilinniarnerninnut atatillugu ilinniartut qanoq nuuttarneri misissorparput. PI-mi ilinniarnernik aallartinnissaq ukioq ataaseq sioqqullugu ilinniartut sumi najugaqarnersut misissorparput, tassa imaappoq ilinniartuq siullermik isumaginninnermi ikiortingnorniartuni atuarpat kingornalu isumaginninnermi ikiortingnorniartuni taava isumaginninnermi ikiortingnorniartuni pineqartup aallartinnissaa *sioqqullugu* ukioq najugaqarfia takutinneqarpoq. Ilinniarnerninni sumi najugaqarnersut, tassa imaappoq illoqarfik ilinniartuqarfiusoq.

Kiisalu kingullermik ilinniarnermik naammassisaqarnerup kingorna ilinniartut najugaqarfiat, tassa imaappoq ilinniartoq siullermik isumaginninnermi ikiortitut atuarsimappat kingornalu isumaginninnermi ikiortitut taava isumaginninnermi ikiortinngorniarluni ilinniarnermik pineqartup naammassisaqarnera *kingorna* najugaqarfia. Takussutissiaq 3.5 takutippaa PI-mi naammassineqartumik ilinniarnermik siullermik aallartinnissaq *sioqqullugu* ukiumi ilinniartut 39 %-ii illoqarfimmiit imaluunniit nunaqarfimmiit allamut nuussimapput, 25 %-illu ilinniarnepup kingulliup naammassineqarnerata kingorna ukiumi illoqarfimmiit nunaqarfimmiilluunniit allamut nuussimallutik. Tassa PI-mi ilinniarnermik kingullermi naammassisaqarnerminni 75 %-t najugaqarfimminni najugaqaannarsimapput, taanna Ilulissaappat, Nuummiippat, Qaqortumiippat allamiippalluunniit.

Takussutissiaq 3.5 PI-mi naammassineqartumi ilinniarnepup sioqqullugu illoqarfimmut imaluunniit nunaqarfimmut allamut ilinniarnepup kingullermi naammassineqartumi ukiumut kingullermut aamma ilinniarnepup kingulliup naammassineqartup kingorna ukiumut nuuttut amerlassusii.

Nassuiaaneq: Takussutissiaq ilinniarnepup siorna aamma nalaata akornanni ilinniartut 398-it nuunneri pillugit aamma ilinniarnepup nalaani kingornalu akornanni ilinniartut 401-it nuunneri pillugit paasissutissanik tunngaveqarpoq.

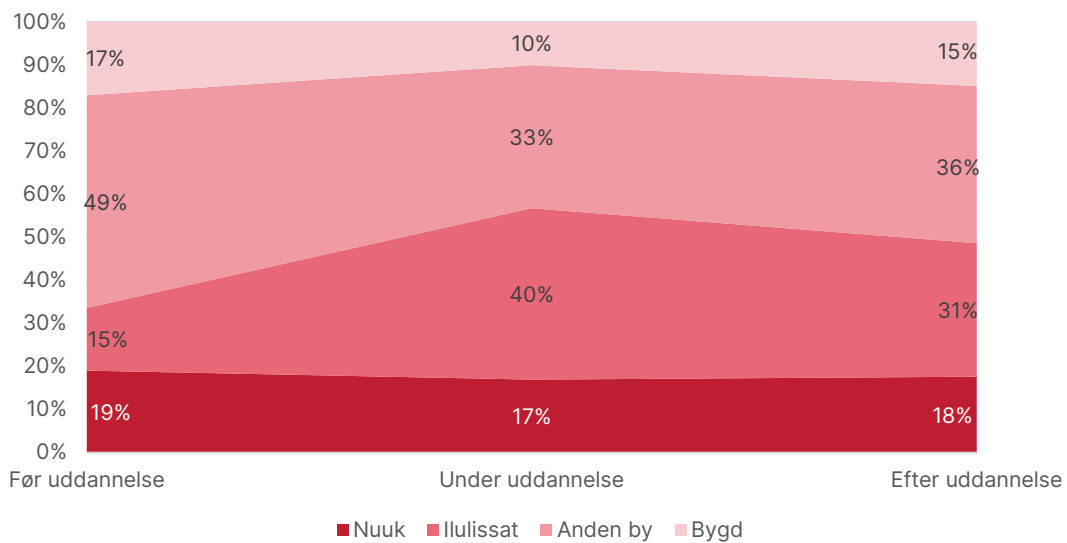
Najoqqutaq: Naatsorsueqqissaartarfimmiit paasissutissat tunngavigalugit misissueqqissaarneq suliarineqarpoq.

Ilulissani ulluunerani meeqqanik sullissisunik ilaqtariinnillu katsorsaavinnik apersuinerit paasivarput perorsaasunik pisariaqartitaminnik atorfinitsitsinissaq ajornanngitsuusoq. Aammattaaq Kommune Kujallermi inuit apersoneqartut oqaatigaat Qaqortumi najugaq qimannagu perorsaasutut ilinniartitaaneq pissutigalugu atorfinni inuttaqanngitsuni perorsaasunik atorfinitsitsinissaq ajornannginnerulersimasoq, tassa ilinniagaqartut tamaani najugaqareermata. Tamanna nalunaarsukkanik misissuineri inernernut naapertuuppoq, tassani illoqarfimmi ilinniartuqarnera ilinniartut ilarpasui najugaqaannartarmata.

Takussutissiaq 3.6-imi ilinniagaqartut Ilulissani, Nuummi, illoqarfimmi allani nunaqarfimmi illoqarfimmut, tamannalu ilinniarnepup kingornalu sulinerannut atatillugu ilinniartut qanoq nutsertarnerannik assigiinngisitaarnerusumik assimik takutitsivoq. Takussutissiaq 3.6 takutinneqarpoq ilinniarnermik siullermik ilinniartut aallartinnissaat sioqqullugu ukiumi 19 %-t Nuummi aamma 15 %-t Ilulissani najugaqartuusut, affangajaalu illoqarfimmi allami najugaqarsimallutik. 17 %-t nunaqarfimmi najugaqarsimapput. Erseqqissumik takuneqarsinnaavoq Ilulissani

najugaqartut amerlassusii ilinniarnep nalaani qaffattut, nunaqarfimmilu imaluunniit Nuummiunngitsumi Ilulissaniunngitsumilu illoqarfimmi allami najugaqartut ikilisimallutik. Takussutissiap aamma takutippaa ilinniarnep kingulliup naammassineqarnerata kingorna ukiumi Ilulissani najugaqartut amerlassusii 31 %-iusut, tamanna ilinniarnep siulliup aallartinnissaa sioqqullugu ukiumi najugaqartut amerlassusiini marloriaammik qaffasinnerulluni.

Takussutissiaq 3.6 Ilinniarnep sioqqullugu, nalaani kingornalu Nuummi, Ilulissani, illoqarfimmi allami² nunaqarfimmiluunniit najugaqarsimasut piffissami 2012-2020-mi PI-mi ilinniarnep aallartittut kingornalu naammassisaqartut ilinniartut amerlassusii

Nassuiaaneq: Takussutissiaq PI-mi ilinniarnep naammassineqartumik siullermik aallartinnissaq ukiumik sioqqullugu ilinniartut 399-it najugaqarfii, ilinniartut 407-it ilinniarnep nalaani najugaqarfii aamma PI-mi ilinniakkap kingulliup naammassineqarnerata kingorna ilinniartut 403-t najugaqarfii pillugit paasissutissanik tunngaveqarpoq. Amerlassusii allanngorarput, piffissani tamani najugaqarfik pillugu paasissutissat nassaarineqarsinnaanngimmata.

Najoqutaq: Naatsorsueqqissaartarfimmiit paasissutissat tunngavigalugit misissueqqissaarneq suliarineqarpoq.

Qulaani takussutissiami ilinniartut ataatsimut isigalugu ilinniarnep sioqqullugu, ilinniarnep nalaani kingornalu illoqarfimmi assigiinngitsuni nunaqarfimmi qanoq agguarsimanerini takutinneqartut aamma ilinniarnep naammassineqarnerata kingorna ilinniartut qanoq nunasisarneranik sukumiinerusumik misissueqqissaarsimavagut. Tulliuttut tassaapput misissueqqissaarneq tassanga inernerit attuumassuteqartut arlallit. Misissueqqissaarneq tamarmiutillugu 0-imi takuneqarsinnaavoq.

Misissueqqissaarneq takutippaa PI-mi ilinniarnep kingulliup naammassineqarnerata kingorna ukiumi Nuummi najugaqartunit inunnit 71-iusunit taakkunanga 75 %-t aamma ilinniarnep siulliup aallartinnissaa sioqqullugu Nuummi najugaqarsimapput. Ilinniarnep aallartinnissaq ukioq ataaseq sioqqullugu Ilulissani illoqarfimmiunniit

² Paasissutissanik nalunaarsorneqarsimasunik atuinermi malunnaarsaarnissap eqqarsaatiginissaa pissutigalugu Nuuk aamma Ilulissat pinnagit illoqarfimmi allanut paasissutissat katinneqarneri taamaallaat saqqummiunneqarsinnaapput.

allani najugaqartut 21 %-iusimapput, 4 %-illu nunaqarfimmi najugaqarsimallutik imaluunniit najugaqarfiat ilisimaneqarsimanani.

Ilinniarnernup kingulliup ukiup ataatsip kingorna Ilulissani najugaqartunit 125-usunit 39 %-t aallartinnissaq ukiumik ataatsimik sioqqullugu aamma Ilulissani najugaqarsimapput. Aammattaaq takuneqarsinnaavoq ilinniarnernup naammassineqarneraniit ukiup ataatsip kingorna ilinniartut nunaqarfimmi najugaqartut 60-iusut 80 %-ii aamma ilinniarnernup siulliup naammassineqartup siorna nunaqarfimmi najugaqarsimasut, aamma Nuummiunngitsoq Ilulissaniunngitsorlu illoqarfimmi allami ilinniarnernup naammassineraniit ukiup ataatsip kingorna najugaqartut 82 %-ii PI-mi ilinniarnernup naammassineqartup siulliup ukiup ataatsip siorna illoqarfimmi allami aamma najugaqarsimasut. Tamanna Kalaallit Nunaanni nuuttarnernut aalajangersimasumillu najugaqarnermut ilinniarnernup namminerimi pissutaasarneranik ikorfartuivoq. Nuuttarnerit taakku aamma perorsaanikkut ilinniarsimasut sulisinnaasut nunami naligiinngitsumik agguarsimanerisa unammillernartuuneranik kinguneqarsinnaapput. Assersuutigalugu sulisinnaasoq ilinniarsimasoq ilinniarnernup nalaani illoqarfimmi ilinniarfiusumi tunngaveqalerpat sulisinnaasut ilinniarsimasut nunaqarfimmut pilerisutsilersinnaanerit ajornarneruvoq. Apersuinerit soorlu takutikkaat taamatut tunngaveqalerneq inuuniarnernut, ilaqtariinnut sulinermulluunniit tunngasinnaavoq.

Ilinniariarlutik nuussimasut apersorneqartut amerlanersaat tassunga atasunik unammillernartut arlallit eqqartorpaat. Pingaartumik illoqarfisaminniit nuuttariaqarsimasuunnaangitsut kisianni aamma ilinniarnerminnik aallartinniarlutik meeqqatik aappatillu qimallugit nuussimasunut unammillernartuusimavoq. Ilaqtariinnut tamanut inissaqartitsisumik ilinniartut ineqarfiannik pissarsinissaq sapernarpoq. Tamanna isumaginninnermi ikiortinngorniarlugu atuarsimasup apersorneqartup misigisimavaa, Ilulissani ilinniariartorluni meeqqani aappanilu qimallugit aallartariaqarsimalluni. Ilinniariartorluni ilaqtat qimannerisigut unammillernartut kingunerlunnerillu arlallit eqqartorpai. Ilaatigut oqaluttuarivaa meeqqani perorsarsinnaajunnaarlugit akuttunngitsumik misigisarsimalluni, ulluinnarnilu ilaasinnaanginnini sapernartuusimasoq. Taamaattorli aamma oqaluttuarpoq meeqqaminut maligassiuisutut misigisarsimalluni, tassa ilinniagaqarnissaq pingaartuusiq takutikkamiuk, aamma inuuniarluni suliffeqartariaqartoq. Aammattaaq oqaluttuaraa tamanna ilinniarnernut annertuumik sunniuteqarsimasoq:

*Pisuni arlalinni taamaatiinnangajattarsimavunga, meeqqakkalu
eqqarsaatigisarnermik tiimini malinnaanissaq assut
ajornartorsiutigisarsimallugu. Eqqarsartarpunga "immaqa napparsimapput,
immaqa maqaasivaannga.*

Ilinniarnernimit inerlaaq alla isumaginninnermi ikiortinngorniarluni nunaqarfimmiit Ilulissanut nuussimasoq ukiuni marlunni uiminit avissaarsimasariaqarsimavoq, ilinniartut ineqarfianni ineeqqami inissaqarpianginneq pissutigalugu ilagisinnaangimmagu. Aammattaaq eqqaavaa ilinniartut ineqarfiat najugaqarfia pisoqaasoq oqussunnittorlu, ilaatigullu ilinniarnerninik sammisaqarneranut sunniuteqarsimasoq.

Ilinniariartorlutik nuuttariaqarsimasut apersorneqartut eqqaavaat ilinniarnernup ilarujussuani angerlarsertarlutik. Ilaannut atuartitsinerimi malinnaaniarnernut

sunniuteqarsimavoq, arlallillu eqqaallugu uniinnarnissaq arlaleriarlutik isumaliutigisarsimallugu.

Ilinniarnermi inerlaaq isumaginninnermi ikiortitut ilinniariarluni nunaqarfimmiit Ilulissanut nuussimasoq ilinniartut allat akornanni ataatsimoornernut ilaanissaq unammillernartuusoq misigisimavaa. Misigisimavoq ilinniartoqatimi nikagisimagaanni isumaqarlunilu nunaqarfimmeersuunini pissutigalugu silassorissuusimanngitsoq.

Taamaattorli aamma allat misigisimapput nuunneq ajunngitsuusimasoq. "*Illoqarfimmut allamut pinera ilinniagaqalernissamullu periarfissaqarnera paasigakku ilumut nuannaarutigaa*". Issuaaneq tassaavoq inuunini tamakkerlugu illoqarfigisamini sulisimasoq ilinniarnissallu aallartinnissaa sioqqullugu angalavallaarsimanngitsoq isumaginninnermi ikiortitut inerlaameersuuvoq.

Sulisitsisunilli apersuinerit ilaanni nuuttarnerit akorianik allaaserineqarput. Tassani tikkuarneqartut ilaat tassaavoq ilinniarnernup ingerlanneranut atatillugu perorsaasut Ilulissanut illoqarfinnullu anginerusunut nuukkaangamik taava taakkunani najugaqaannartarnerat. Assersuutigalugu tamatumunnga pissutaasinnaavoq ilinniarnernup ingerlanerani attaveqaatinik pilersitsisimaneq illoqarfinnilu taakkunani tungaveqarnerulersimaneq. Taamaalilluni aamma ilinniareernerup kingorna illoqarfinnut mikinerusunut nunaqarfinnullu nuunnissaq ilinniartunut sapernarnerulerluni. Assiliaq taanna nalunaarsukkanik misissueqqissaarnitsinni 1:1-imi takuneqarsinnaanngilaq, tamatumunngali pissutaasinnaalluni ilinniarnernup kingorna piffissaq killeqartorujussuaq misissoratsigu. Assiliami aamma Kalaallit Nunaanni atorfinnut inuttassarsiuunneqartunut qinnuteqarnissami immersuiffissat assigiinngitsuuneri apersuinerit takutinneqarmat. Ilulissani apersuinerit pissusaalersimasoq tassaavoq Ilulissani ilinniarsimasunik sulisussanik pilersitsitsinissaq allanut naleqqiullugu ajornannginnerunera. Taamaattoqarnera aamma pissutsit allat apersuinerit pissutaanerarneqarput assersuutigalugu sulisusinnaasut assersuutigalugu Nuummi nammineq inissaminnik nassaarnissaasa unammillernartuusinnaanera.

VIVE-mit ingerlanneqartumi ilaqutariinnik katsorsaavinnik misissuinerit (Dahl et al. 2022) apersuinerit takutippaat pingaartumik Qeqertalik Kommunimi perorsaasunik ilinniarsimasunik sulisussarsinissaq sapernartuusoq, illoqarfinni allani angisuuni tamanna ajornannginnerulluni.

3.3 Oqaatsit ilinniakkap toqqarneqarneranut pingaaruteqarnerat

Nalilersuinerit siunertat ilaat tassaavoq ilinniartut ilinniarnermik toqqaanerannut kingornalu piginnaasaannut atuartitsinerit oqaatsit qanoq pingaaruteqartiginerit misissuineq. Immikkoortumi tassani ilinniarnermi oqaatsit atuartitsinerit ilinniarnermi inerlaat apersoneqartut pissarsiarisaannut qanoq pingaaruteqarsimaneq. Ilinniarnermi oqaatsinut atasunik unammillernartunik aamma/imaluunniit iluaqutaasunik ilinniarnermi inerlaat qanoq misigisaqarnerat ilaatigut tassani misissorneqarpoq. Ilinniarnermi inerlaat apersoneqartut tamarmik kalaallit oqaasii pingaarnertut oqaaseraat.

Perorsaasunngorniarnermi kiisalu isumaginninnermi ikiortinngorniarnermi atuartitsinermi oqaatsit tassaapput danskit oqaasii, taamaattorli atuartitsinerup ilaa eqimattallu oqallinnerit kalaallisut ingerlanneqarsinnaallutik, tassani kalaallisut oqaasilimmik ilinniartitsisoqarpat. Isumaginninnermi ikiortinngorniarneq, najugaq qimannagu perorsaasunngorniarneq kiisalu ulluunerani meeqqanik sullissinermi ikiortinngorniarneq annerusumik kalaallisut ingerlanneqarput. Ilinniartut qanittukut ilinniarnertuunngorniarnerminnit naammassinnittut oqaatsit danskiunerannut sungiussisimanerusarput taamaattumillu tassannga naleqqiullugu iluaqutaassalluni. Apersuinerne aamma paasineqarpoq tamanna pissutigalugu ilinniarfimmi immikkoortut marluk pilersinneqartut, ilinniartuni assigiinngissutaasoq tassaalerluni danskisut pisinnaalluarnerat. Taakku immikkoortut marluk aamma ilinniarfinni ukiutigut ilinniakkatigut toqqaanermikkut agguartarput. Atuartitsisut ilaasa tamanna apersuinerne eqqaavaat immikkoortunik marlunnik taakkuninnga pilersitsisoqarnissaanut illuatungiliisussamut assigiinngitsunik periusissiaqarlutik. Tamanna assersuutigalugu tassaasinnaavoq assigiinngitsunik ukiulinni ilinniakkatigullu tunuliaqutani suleqatigiissitanik pilersitsinikkut.

Atuartitsisut ilinniartitaanernullu akisussaasut malillugit ilinniartitaanerup danskisut ingerlanneqarneranut annertuumik iluaqutaasut ilaat tassaavoq ilinniartitaanermut kalaallisut ilinniutit oqaasertallu killeqartorujussueneri. Taamaattumik tamatuma danskisut ingerlanneqarsinnaaneratigut oqaasertanik atuarnikkut suliatigut qaffasissutsip qaffasinnerunissaanut ilinniartitaaneq periarfissaqaleramat. Najugaq qimannagu ilinniartitaanermi atuartitsisut malillugit oqaasertat suliatigut qaffasissuseqartinniarlugit oqaasertat taaguutillu attuumassuteqartut danskisuumiit kalaallisut nutsertinnissaannut annertuumik suliniuteqartoqarsimavoq. Tamanna atuartitsisuniit annertuumik suliniuteqarnissamik pisariaqartitsivoq, akerlianilli atortut arlallit maannakkut kalaallisut pigineqalerlutik siumut sammisumik atornerqarsinnaasut. Oqaasertat aserfallatsaaliorneri nutarterneqarnerinilu suli suliniuteqartoqarnissaanik pisariaqartitsisoqarpoq taamaalilluni ilisimasanut suleriaatsinullu nutaanerpaanut naapertuullutik.

Perorsaasutut ilinniarnerminnit inerlaat ilinniarnertuunngornermi kinguninngua perorsaasunngorniatut aallartissimasut apersorsimavagut. Siusinnerusukkut allaaserineqartutut taakku suliassanik allannissamik ilinniutinillu danskisuumik atuarnissamut misilittagaqarnerupput. Atuartitsinerup soraarummeerutissallu danskisuujuunerat taakkununnga pingaaruteqarpallaarsimanngilaq. Isumaginninnermi ikiortinngorniarsimasoq kingornalu perorsaasunngorniarneluni ilinniartitaanermut iserniarlutik isumaginninnermi ikiortinngorniarsimasut ilinniarnerminnit inerlaat apersorneqarnerminni oqaatigaat atuartitsinerup danskisut ingerlanneqarnera taakkununnga sapernarsimasoq, pisullu ilaanni soraarummeerutissat paasinissaannut suliassallu sularinissaannut piffissarujussuaq atorsimallugu. Apersuinerne immikkoortut taakku marluk oqarlutik oqaatsinik, taaguutinik oqaaseqatigiinnilluunniit paasinissaannik ajornartorsiuteqaleraangamik ilinniartut allat tamatigut ikiuulluarsinnaasarsimapput paasinissaannullu ikioqatigiittarsimallutik.

Ilinniarnerminnit inerlaat apersorneqartut, isumaginninnermi ikiortinngorniarsimasut, najugaq qimannagu perorsaasunngorniarsimasut imaluunniit ulluunerani meeqqanik sullissinerne ikiortinngorniarsimasut atuartitsinerne oqaatsinut atortullu annerusumik

kalaallisuujuusimanerinut assut naammagisimaarinnissimapput. Nammineq oqaatsit atorneqarsinnaasimaneri tutsuiginartuusimaneri oqaatigaat misigisimallutillu tamanna danskisut ingerlanneqarsimagaluarmat naleqqiullugu eqqarsaatiminnik isummaminnillu pitsaanerusumik annissisinnaasimallutik.

Taakku ilaannut isumaginninnermi ikiortitut imaluunniit perorsaasutut ilinniaqqinnissamut kissaateqartoqarpoq kajumissuseqartoqarlunilu, taamaattorli ilinniartitaanermi oqaatsit pissutigalugit toqqarsinnaasimanagu. Allat isumaginninnermi ikiortinngorniarneq danskisut pikkorinnerulernissamut atorsimavaat kingornalu perorsaasunngorniartut qinnuteqarsimallutik. PI-mi atuartsisut aqutsisullu malillugit ineriartortitsineq isumaginninnermi ikiortinngorniarnermi iluaqutaasut ilagaat taanna ilinniartut danskisut piginnaasaannik pitsaanerulersitseqataammat taamaattumillu perorsaasunngorniarnermut aqutissatut atorneqarluni.

Apersuinerit takuneqarsinnaavoq najugaq qimannagu ilinniartitaaneq aamma kalaallisut ingerlanneqartoq inuit ilaannut immaqa taamatut ilinniarnissamik isumaliuteqarsimangitsunut periarfissiisimasoq. Tamatumunnga pissutaasut ilaat tassarpiaavoq ilinniartitaanermi oqaatsit. Nalilersuinermit atatillugu apersorsimasatta ilaat ilinniarnermi inerlaat arlallit eqqaaqqissimavaat taanna kalaallisut ingerlanneqarsimangippat ilinniartitaanerup naammassinissaanut periarfissaqarsimassanngikkaluartut. Ilinniarnermi inerlaat malillugit suliakkiussamik allaaserinnerup kalaallisunngorlugu tunniussinanaera suliatigut qaffasinnerutitsinissamut aamma periarfissiisooq, taamaalilluni oqaatsit ilitsoqqussat ulluinnarni kalaallisut danskisullu oqaatsit akornanni nutserineq pitsaasumik suliakkiussamik allaaserinnermut aporfiusimanani.

Najugaq qimannagu perorsaasunngorniarnermiit apersorneqartut arlaata oqaatigaa ilinniarneq aallartikkamiuk naammassisinnaanerlu qularisimallugu, kisiannili kalaallisut ingerlanneqarmat atuaqatigiinnilu nukittuumik ataqatigiittoqarnera pissutigalugu naammassisinnaasimallugu. Ilinniarnermi inerlaaq maannakkut kingusinnerusukkut ilinniaqqinnissaminut pilersaaruteqarpoq.

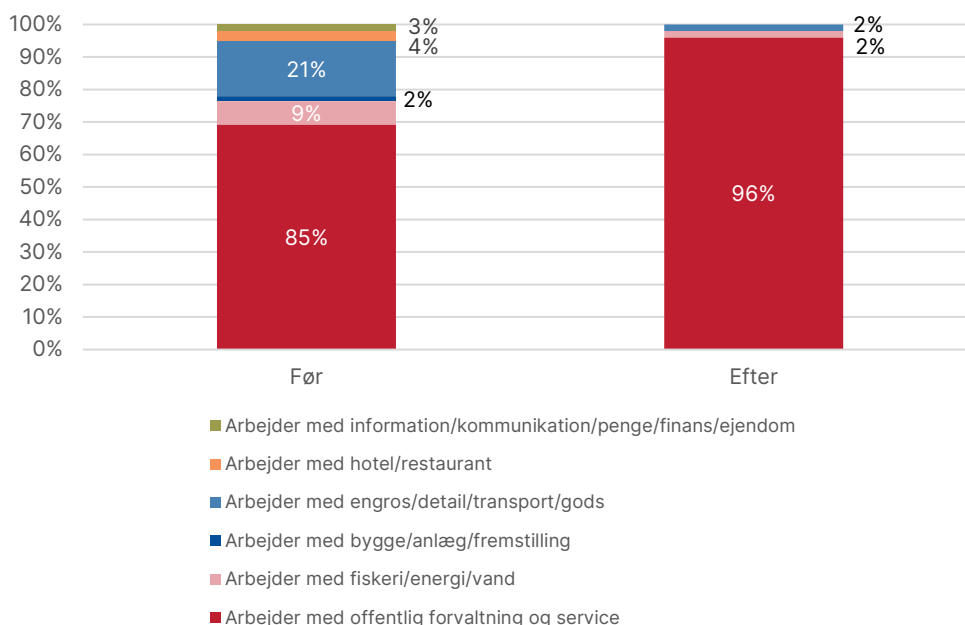
Assersuut ilinniartitaaneq danskisut ingerlanneqarpat ilinniarnermik aallartinnissamut naleqqiullugu oqaatsit arlaannut qanoq aporfiusinnaanerannut takutitsivoq. Tamanna aamma ilinniarnep pingaaruteqarnerata ilaani ikorfartorneqarnissamut nutserunneqarnissamullu periarfissaqaraluartoq. Aammattaaq ilinniartitaanerit arlallit kalaallisut ingerlanneqarneri pissutigalugu aamma ilinniartut arlallit ilinniarfeqarfinnik ilisimasaqalernissamut periarfissinneqarneri immaqalu taamaalillutik kingusinnerusukkut ilinniaqqissinnaallutik. Apersuinerit ilaasa tamanna imatut ersersippaat apersorneqartut ilinniarnermik aallartitsinnginnermimi ukiorpaalunni suliffeqarsimanerat tamannalu immaqa ukiunik arlalissuarnik sivisussuseqaraluartoq qaffasinnerusumik ilinniarsinnaasimallutik. Taakkununnga pingaaruteqartoq tassaasimavoq ilinniarnermik aallartinnissamut qaangerneqartussanik annertuunik aporfissaqarsimanginnera. Tassani oqaatsit aporfiusinnaasut arlallit akornanniissinnaavoq.

3.4 Ilinniartut ilinniareernerup kingorna ingerlataqarfinnut agguarneri

Kalaallit Nunaanni isumaginninnermut tunngasuni perorsaanikkut suliaticut ilinniarsimasunik sulisinnaasunik amigaateqarneq ajornartorsiutaavoq, sumiiffinni arlalinni suliasaqqarfinni pitsaassutsimik kissaatigineqartumik pilersuisinnaanermut naleqqiullugu annertuumik aporfittut erseqqissaatigineqartoq. Taamaattumik ilinniarnep naammassineraniit ukiup ataatsip kingorna ilinniarnerminnik inerlaat ingerlataqarfinni sumi sulinerat nalilersuinermi aamma misissornerqapoq.

Takussutissiaq 3.7 takutinneqarpoq PI-mi ilinniarfimmi siullermi tiguneqarnissaq ukioq sioqqullugu ilinniartut ingerlataqarfinni sumi sulisimanersut, aamma ilinniarnep kingulluup naammassineraniit ukiup ataatsip kingorna. Nalunaarsukkani atornerqartuni immikkuualuttunngortitsisimaneq pissutigalugu naammaginartumik immikkoortunik agguasoqarsinnaanngilaq – taamaalilluni amerlanerpaartaat pisortani ingerlatsivinni sullissivinnilu atorfinni sulisuullutik. Qulequtami taamaalillutik tassaniipput atugarissaarnermik suliffinni atorfiit, tassunga ilanngullugit PI-mi ilinniartitaanerni ilinniartunit atorfigineqarsinnaasut atorfiit. Takussutissiaq 3.7 takutinneqarpoq pisortani ingerlatsivinni sullissivinnilu sulisut ilinniartut ilinniarnerminnik aallartitsinnginneranni amerlassusaat qaffasereersoq. 85 %-t ilinniarnep aallartinnissaa sioqqullugu atugarissaarnermut tunngasuni sulisimapput.

Takussutissiaq 3.7 Ilinniarnep siulluup aallartinnissaa ukioq ataaseq sioqqullugu aamma ilinniarnep naammassineraniit ukiup ataatsip kingorna pisortani ingerlatsivinni sullissivinnilu sulisut amerlassusaat

Nassuiaaneq: Takussutissiaq ukiup siuliani suliffeqarfinni 433-ni ilinniartut 354-it aamma ukiup ataatsip kingorna katillugit suliffeqarfinni 177-ini sulisut ilinniartut 176-it pillugit paasissutissanik tunngaveqarpoq. Ilinniartunit amerlanerusunik suliffeqarneranut pissutaavoq ukiumi ataatsimi suliffeqarfinni arlalinni inuup ataatsip sulisinnaanera. Ilinniarnep kingulluup naammassineqarneraniit ukiup ataatsip kingorna takugutsigu takusat amerlassusiisa appasinnerinut pissutaavoq ukioq 2018 tikillugu suliffeqarfik pillugu paasissutissanik taamaallaat peqarnerput. Tassa imaappoq kingusinnerpaamik ukioq 2017-imi ilinniarnermik kingullermi naammassinnittunut suliffeqarfiit kisiisa misissorsimagit. Suliffeqarfik "pisortat ingerlatsivii sullissivii" amerlanerpaaticut "nalinginnaasumik pisortat

sullissiffiini” suliffiupput. Naatsorsueqqissaartarfimmiit paasissutissat pissarsiarisagut atorlugit suliffeqarfik pillugu erseqqinnerusumik saqqummiisinnaangilagut.

Najoqqutaq: Misissueqqissaarnerit Naatsorsueqqissaartarfimmiit paasissutissat tunngavigalugit suliarineqarput

Ilinniareernerup kingorna pisortani ingerlatsivinni sullissivinnilu sulisut 100 %-imut qanittuararsuupput. Siusinnerusukkut allaaserineqartutut ilinniarnernik aallartitsinnginnerminni suliassaqarfimmiit ilinniartut arlalissuit misilittagaqarsimapput. Nalilersuinnermut apersoneqartut ilinniarnermi inerlaat akornanni taakku ilinniarnermi aallartitsinnginnerminni ulluunerani meeqqanik sullissivinni annerusumik sulisarsimapput. Arlalilli aamma ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni sulisimallutik.

Naatsorsueqqissaartarfimmiit naatsorsuinerup takutippaa piffissami 2007-2017-imi PI-mi ilinniagaqarsimasut 2017-imi qaammatit sisamakkaat sisamaanni sulisimasut. Inernerit Takussutissiaq 3.1-imi takuneqarsinnaapput. Kisitsisip taassuma nutarterneqarnissaa ajornarsimavoq.

Takussutissiaq 3.1 Piffissami 2007-2017-imi PI-mi ilinniarsimasut pillugit 2017-imi qaammatit pingasukkaat sisamaanni sulisimasut procentinngorlugit

	Ingerlatsivik	Inunnik isumaginnittoqarfik	Ilinniartitaanermut tunngasut	Allat	Nalunaarsugaanngilaq
Ulluunerani neqerooruteqartartunut ikiortitut ilinniarneq	0	79	11	0	11
Isumaginninnermi ikiortitut ilinniarneq	4	74	5	8	9
isumaginninnermi ikiortitut ilinniarneq	5	79	0	3	13
Najugaq qimannagu perorsaasunngorniarneq	3	89	6	1	1
Isumaginninnermi perorsaasussatut ilinniartitsineq	2	84	9	3	2
Katillugit	3	79	6	5	7

Nalunaarsugaq: Kommunimi ingerlatsivik suliassaqarfimmiit agguarsimanngilaq, inuillu taamaalillutik isumaginninnerup ilinniartitaanikkullu suliassaqarfimmiit avataanni sulisinnaallutik. Ulloq 1/1 2018-imi Kalaallit Nunaanni najugaqartut aamma 66-it inorlugit ukiullit PI-mi ilinniarsimasut aallaavigineqarput. Sulineq: 2017-imi qaammatit pingasukkaat sisamaanni sivikinnerpaamik 60 tiimini sulisimasut imaluunniit 2017-imi oktobarimi imaluunniit novembarimi ikinnerpaamik 5.000 kr.-inik A-nik isertitaqarsimasut. Inuit 2017-ip naanerani ilinniarnernik ingerlataqarsimasut, kiisalu inuit december 2017-imi PI-mi ilinniarsimasut aamma inuit ernisimalluni ullormusiaqarsimasut 'nalunaarsugaanngitsuni' ilanggaatigineqarput.

Najoqqutaq: Naatsorsueqqissaartarfik ilinniartut naammassinnissimasut pillugit paasissutissat kiisalu suliffeqarfimmiit pisortatigut akissarsiatigut paasissutissat A-nillu isertitat tunngavigalugit

Naatsorsueqqissaartarfimmiit naatsorsuinerup takutippaa piffissami 2007-2017-imi ilinniagaqarsimasut amerlanersaat isumaginnittoqarfimmi sulisimasut. Ikittut, pingaartumik ilaatigut ulluunerani meeqqanik sullissinnermi ikiortit aamma perorsaasut, ilinniartitaanermut tunngasuni sulisimapput.

Ilinniarnermi inerlaat piginnaasaat suliffeqarfimmi naapitaannut qanoq tulluarternerinut aamma isumaginninnermi sulinnermik ilinniarsimasunik sulisinnaasunik

sumiiffinni amerlanerni annertuumik amigaateqartoqarneranut naleqqiullugu apersuinermi sammisaq uteqattaarneqartoq tassaasimavoq ilinniarnermi inerlaat ilinniarnep naammassineqarnerata kingorna atorfinissimani. Apersuineri ulluunerani meeqqanik sullissineri, ilaqutariinnik katsorsaavinni aamma ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni pisortat ilaannit erseqqissarneqarpoq ilinniarneminnik inerlaat allanut tammartarnerat misigisimallugu. Taakku malillugit pisortani isumagisaminnut atorfinnut allanut pisarput, kisianni aamma takornialernerup assartuinerullu iluini atorfiit eqqaaneqarlutik. Misissueqqissaarnermi qulaani misissorneqartut assiliaq taanna pilerseqqinneqarsinnaasimangilaq, tamatumunngalu pissutaasinnaasimalluni misissueqqissaarnermi nalunaarsukkani piffissaq isiginiarneqartoq, tassani ilinniarnep tamakkiisumik naammassineqarnerata ukioq kisimi misissuiffigineqarmat. Aamma imaassinnaavoq iliniarneminnit inerlaat ilinniarnemut attuumassuteqarnermik sulinermik aallartittarnerat, kingorna ujarleqqillutik.

Nalilersuineri matumunnga aamma ilaqutariinnik katsorsaavinnik qulaajaanermut isumaginninnermi tunngasuni kommunimi suliaqarfimmi pisortanik apersuineri takuneqarsinnaavoq (Dahl et al, 2022) perorsaasut ilai ingerlatsivimmi isumaginninnermi siunnersortit atorfinitsinneqartartut. Suliaqarfinni pisortat apersoneqartut ilaat oqaluttuarpoq isumaginninnermi siunnersortinik iliniarsimasunik pissarsinissaq ajornaraangat pineqartoq taava perorsaasumik peqarusuttartoq, taakku sullissinerinni atorsinnaasaminnik meeqqat ineriartornerat atugarissaarnerallu pillugit ilisimasaqarmata.

Ilinniarneminnit inerlaat aamma assersuutigalugu Majoriami, atuarfimmi assigisaannilu sulisarput.

Kommunimi ingerlatsivinnik apersuineri tassani aamma erseqqissarneqarpoq isumaginninnermik ingerlatsivimmi siunnersortit sulilersimasut iliniarneminnik inerlaat tamatigit piginnaasanik attuumassuteqartunik tamarmik peqarneq ajortut. Tassani aqutsisunit isiginiarneqartoq tassaavoq meeqqat ineriartornerinik paasisimasaqarluarnerat taamaalillutillu taanna iluaqutigisinnaallugu. Akerlianilli iliniarneminnit inerlaat taamatut atorfeqarnerinni inatsisilerinermut tunngasut pineqartillugit assersuutigalugu inatsisitigit piumasaqaatitigit periarfissatigullu unammillerneqarsinnaasarlutik.

4 Ilinniagaqarsimasut piginnaasaasa qaffasissusiat

Nalunaarusiap ilaani tassani ingerlataqarfinni tiguisunuk, ilinniarnerminnit inerlaanik aamma ilinniarfeqarfinnik apersuinerit aallaavigalugit ilinniarnerminnik inerlaat piginnaasaqalersimanerat misissoqqissaarneqarpoq. Ilinniarnerminnit inerlaat piginnaasaat sulisitsisut allaaserisaat naatsorsuutigisat kiisalu ilinniarnerminnik inerlaat nammineq pingaaruteqartutut allaaserisaat piginnaasaat aallaavigalugit isiginiarneqarput. Kiisalu PI-p ilinniartitaanermut pullavia aamma sammineqarluni, aamma Kalaallit Nunaanni suliffeqarfinnut tapertaanissamut piginnaasaat suut pingaaruteqarnerisut.

Kapitalimi matumani inernerit oqarasuaatikkut imaluunniit Kalaallit Nunaanni suliaqarluni tikeraarnermut atatillugu apersuinikkut 2021-mi marsimiit septemberimut apersuinikkut annerusumik ingerlanneqarput.

Ilinniarnerminnit inerlaat piginnaasaasa qaffasissusii pillugit pingaarnertut inernerit

- PI perorsaarnermut tunngasut pillugit annertuumik ilisimasaqartunik suliassanik arlalinnik sammisaqarsinnaasunik ilinniartitsinissaq pillugu erseqqissumik periusissiaqarpoq.
- Nalinginnaasumik suliassaqarfimmi sulilersut ilinniarnerminnit inerlaat pillugit ilisimasatigut tunngavigisat sulisitsisuniit piumasaqaatinut naatsorsuutigisanullu naapertuulluarput.
- Nalinginnaasumik suliassaqarfimmi pikkorissartitsinikkut ilinniaqqinnikkullu annertuumik ilisimatigut tunngaveqalernissaq ineriartortinneqarpoq taamaalilluni sulisut piginnaasaat piumasaqaatinut naatsorsuutigisanullu pitsaanerusumik tullualerlutik.
- Ilinniarnerminnit inerlaanik piumasaqarneq sulisinnaasunit qinigassanit annertunerujussuuvoq. Aallartittut qaffappata ilinniarnerminnit inerlaat qaffasissusianik ajornartorsiortitsilersinnaavoq.
- Suliassanik arlalinnik sammisaqarsinnaasutut annertuumik piginnaasaqarneq nalinginnaasumik suliassaqarfimmut naleqqiullugu annertuneruvoq.
- Ilinniagaqartut immikkut suliassaqarfinnut soqutiginninnerat ilisaritinnerallu qaffanneqarsinnaavoq:
  - Siumoortumik ilisimariikkaminnut aggerfimminnullu nalinginnaasumik suliassaqarfimmut uteqqinniartarput.
  - Immikkut suliassaqarfinniit tigusineq pikkorissarnernut assigisaanullu naleqqiullugu ilaatigut killeqarsinnaavoq.

4.1 Sulisitsisuniit naatsorsuutigisat piumasaqaatillu

Ulluunerani meeqqerivinni sullissinermi, ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni, najugaqarnissamut neqeroorutini aamma ilaqutariinnik katsorsaavinni pisortanik apersuinermi apeqqutigaarput ilinniarnerminnit inerlaanik atorfinitsitsinerminni sunik naatsorsuutigisaqarnerisut piumasaqarnerisullu.

Ingerlataqarfinni assigiinngitsuni tamani qaffasissumik pingaartinneqarpoq ilinniarnerminnik inerlaat nammineerlutik sulisinnaanerat akisussaanagerat, inuttut eqqortunik piginnaasaqarnerat - assersuutigalugu isumassuisuullutik, tunniusimallutit,

aamma 'inuppalaartuunermik' takutitsisinnaanerat. Taakku saniatigut sulisitsisunit aamma pingaartinneqarpoq ilinniarnermi inerlaat suleqatiminnik siunersuisinnaanerat ilisimasaminnillu suleqatiminnik avitseqateqarsinnaanerat. Pingaartumik kingulleq ilinniarnermi inerlaat ingerlatitseqqissinnaanerannut suleqatiminnillu ilinniartitsinnaanerannut piumasaqaateqarpoq. Ilinniarnermi inerlaat suliffiminni ilisimasatigut qaffasissutimik qaffatseqataanissaat pillugu annertuumik kissaateqartoqarlunilu naatsorsuutigineqarmat PI-mit alaatsinaanneqartussa q tassaaavoq ilinniartut ilinniarnermi nalaani tamatumunnga piareersarneqarnissaat, assersuutigalugu suli annertunerusumik saqqummiussisarnissamut, inersimasunik ilinniartitsinissamut sungiusarnerisigut.

Apersuinermi sammisaq uteqqinneqartoq tassaaavoq Kalaallit Nunaanni ingerlataqarfimmut sulisussanik naammaattunik ilinniartitsisoqannginnera. Piumasaqarnerup qinigassaasunit annertunerunera erseqqippoq. Sulisitsisut ilai sulisussanik ilinniarsimasunik atorfinni inuttaqanngitsuni inuttaliisinnaanngillat.

4.1.1 Ulluunerani neqeroorut

Ilinniarnermi inerlaatat isumagineqartussanut suliassanut naleqqiullugu ulluunerani meeqqanik sullissinermi pisortat apersuinermi eqqaavaat ilinniarnermi inerlaat suliassanik makkuninnga isumaginissinnaanerat naatsorsuutigalugu:

Perorsaasut: Inini sinaakkutinik toqqissisimanartunik pilersitsisinnaanerat meeqqallu toqqissisimalernissaat isumagalugu. Tamatuma saniatigut meeqqat ineriartorneranut, perorsarnerannut ikorfartuisunik meeqqat suliartissinnaallugit, taamaalillutik tarnikkut, timikkut misigissutsikkullu sinaakkusiussanik toqqissisimasuni ineriartorsinnaallutik. Tamatuma saniatigut pisortanit aamma naatsorsuutigineqarpoq perorsaasut inini pingaarnertigut akisussaassasut, taakkuussasullu angajoqqaanik suleqateqarnermut akisussaassasut. Tamatuma saniatigut perorsaasut taakkuunerusarlutik iliuuseqarnissamut pilersaarusiornissamut, suliqarnissamut pilersaarusiornissamut meeqqallu mappiisa immersornissaannut akisussaasut.

Socialassistenti: Pisortat oqaluttuarput isumaginninnermi ikiortit suliassaat perorsaasut suliassanut eqqaanartorujussuusut. Ulluunerani neqeroorutini, perorsaasut sulisussarsinissamik annertuumik ajornartorsiorfiusuni isumaginninnermi ikiortit qulaani allassimasunik suliassanik isumaginnittarput.

Isumaginninnermi ikiorti: Perorsaasutut annertutigisumik akisussaaffeqarneq ajorput. Taakkuunerusarput meeqqat peqatigalugit ininiittartut ininilu pilersaarusiortartut. Isumaginninnermi ikiortit akisussaaffiat tassaaavoq perorsaasut siunnersuutaannik aamma sammisassaqartitsinermi pilersaarutit piviusunngortinnissaat. Aamma sumiiffeqarpoq isumaginninnermi ikiortit meeqqanut mappinik immersuinermik isumaginnittusarlutik.

Ulluunerani meeqqanik sullissinermi ikiorti: Ulluinnarni sammisassaqartitsinerneq isumaginissinnaallutik aamma meeqqanut mappinik immersueqataallutik, aamma isumaginninnermi ikiortimut ikorfartuisinnaallutik imaluunniit angajoqqaanik suleqateqarnermi perorsaasumut ikiuullutik.

4.1.2 Ulloq unnuarlu neqeroorutit

Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni najugaqarfissatullu neqeroorutini inuttut piginnaasat immikkoortuinnaq pingaaruteqarput, tassa suleqatigiittut najugaqatinillu suleqatigeeqqissaartoqarmat. Apersuinermi pisortaniit erseqqissarneqarpoq najugaqartut arlaannut ajunngitsumik atassuteqarneq apeqqutaatillugu suliassat allanngorarsinnaasut. "*Apeqqutaanngilaq peqqinnissamut ikiortaanersoq, perorsaasuunersoq, isumaginninnermik ikiortaasoq il.il., tassa* [suliassanik assigiinngitsunik isumaginnittuusumut] sulisumut najugaqartup atassuteqarnera apeqqutaasarmat. Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni ataasiakkaani imaluunniit najugaqarfissatut neqeroorutini ataasiakkaani periutsit suliarineqartut nalinginnaasumik annertuumik isiginiarneqartarput. Tassani periutsit immikkut sullissivinni sulinissamut pullaviusinnaapput imaluunniit assersuutigalugu inuusuttumik avatangiisiminut malugeqqusaartumik sulinermi periusissiani aalajangersimasuni. Najugaqarfissatut neqeroorummi pisortaq tamanna imatut oqaasertalerpaa:

Pingaarlunnarpoq perorsaasup innuttaasut ataasiakkaat pisariaqartitaannik ilisimasaqarnissaa aamma periuseq sorleq atorneqassanersoq ilisimaqqissaassallugu. Pingaarlunnarpoq [sumiiffimmi aalajangersimasumi atorneqartunik] periutsinik perorsaasut alaatsinaannissaat.

Ilinniarnermi inerlaat patajaatsumik periutsinik ilisimasaqarnissaat pillugu naatsorsuutigisat saniatigut najugaqarfissatut neqeroorutini aamma ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni pisortanit aamma eqqaaneqarpoq ilinniarnermi inerlaat amerlanertigut suliassanik makkuninnga isumaginnissinnaasasut:

Perorsaasut iliuuseqarnissamut pilersarusiussapput taakkulu aallaavigalugit sulisoqassalluni. Innuttaasut peqatigalugit sammisasaqartitsissapput ulluinnarnilu suliassatigut ikiussallugit, soorlu nerisassiornermi. Tamatuma saniatigut pisortat marlussuit eqqaavaat atorfeqartut allatigut sunik piginnaasaqarnerat soqutigisaqarnerallu misissortarlugu. Assersuutigalugu atorfeqartoq iffiornermut, arpannermut, piniarnermut pikkorippat suliassanik agguassinermi taakku atortarlugit.

Socialisstantit isumaginninnermilu ikiortit perorsaasutulli suliassaqarput. Taamaattorli iliuuseqarnissamut pilersaarutitut assinganik akisussaananik.

Suliassaqarfinnut tamanut ataatsimoorfiusoq tassaavoq sulisunik ilinniarsimasunik amerlanerusunik sulisoqarusunnerat, tassa sumiiffippassuarni sulisussarsionnissaq sapernarlunnarmat. Taamaattumik suliffeqarfimmi ilinniarnermi inerlaamik atorfinitsitsisoqartillugu arlalissuarnik naatsorsuutigisaqarlutillu neriuuteqartarput. Sulisitsisut aamma ilinniarnermi inerlaap tungaaniit. Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfimmi pisortamit oqaatigineqartut atorfinitsitsinerup aallartinnera imatut oqaluttuaraa:

Misigisimavarput aallartinnermi sakkortuallaarsinnaasumik annertuallaamik akisussaaffilertarlutigit. Sapernarnerpaat ilaat tassaavoq atuagarsorsimanerup sulinermit nuutsinnissaa. Ilinniarsimasumut tamanna sapernartuusinnaavoq. Tassa annertuallaamik akisussaaffilerunarpagut. Ilikarsimavarput uagut iliniarnermi inerlaaq naammagittarnerussagut.

Akerlianilli maannakkut angusaqarusuttarluta. Tamanna pillugu ilinniarnermiit inerlaanik oqaloqateqarsimavugut. Tassani pineqarpoq naammagittarsinnaaneq uteriissuserlu.

Ilinniarnermiit inerlaat ilaannut suliatigut siuttuunissaq aamma piffissami atorfinitsinneqarnermiit neqeroorutit pitsaassusaannik kivitseqataasussaaneq pillugu taakkununga naatsorsuutigisaqarnerput unammillernartuusinnaavoq. Apersuinernit takuneqarsinnaavoq ilinniarnermiit inerlaat sumiiffinni killeqartumik imaluunniit ilinniarsimasunik sulisoqanngitsunik atorfinitsinneqartartut. Tamanna sulisunik ilinniarsimasunik pilerisutsitsilernissap ajornakusoorneranut ataqatigiissinneqarsinnaavoq. Pisuni ilinniarnermiit inerlaamik pilerisutsitsinissaq iluatsinneqartillugu suliffimmi piviusumik susinnaaneranut naleqqutinngitsumik qaffasissumik naatsorsuutigisaqartoqarsinnaasarpoq. Ilinniarnermiit inerlaat ilaat ulluunerani paarsisartutut sulisoq oqaluttuarpoq suliassanik assigiinngitsunik qanoq isumaginnissanersut pillugit siunnersueqqullugu illoqarfinit allaniit nunaqarfinniillu inunnit attavigineqartarluni. Ilinniarnermiit inerlaat ilisimasanik nutaanermik kingullerpaanillu peqarlutik takkunnerinut ullormillu siullermiit avitseqatigiinnissamut piareersimaneranut annertuumik naatsorsuuteqartoqarsinnaavoq. Taamatut pisuni sulisitsisut atorfinerlaallu akornanni illugiilluni oqaloqatigiinneq ilimagisanillu naleqqussaaneq iluaqutaasinnaavoq, illugiilluni ilimagisat oqaasertalersorneqarlutik. Taamaaliornikkut ilimagisat piviusorsiornerusut aamma ilinniarnermiit inerlaamut sulineq pitsaanerusoq anguneqarsinnaavoq.

Paarlattuanik aamma sulisitsisoqarpoq ilinniarnermiit inerlaanik naapitsisunik isumaqartunik suliffeqarfinit pisunut ilinniarnermi nalaanni atuagarsornikkut ilisimalikkatik tunngavigalugit sunik tamanik allannguerusuttunik, atorfiniffimmini sulianut ingerlanneqartunut attuumassuteqanngitsunik. Sulisitsisumut ilinniarnermiilli inerlaamut atorfininnerup aallartinnera oqimaaqatigiissitsineruvoq - kingumut asissuijuitsumik oqaloqatigiinneq unammillernartuusinnaasut taakku ilaannik akuersisinnaassaaq.

Taamaattumik pingaarpoq ilinniarnermiit inerlaanik suliffeqarfinit ikaarsaartunik sulisitsisoq aamma PI ikiuippata. Piginnaasanik eqqortunik ilinniarnermiit inerlaanut tunniussinikkut PI ikiuussiinnaavoq, sulisitsisorlu ilinniarnermiit inerlaat suliffeqarfimmik ilinniarnissaannik suliffeqarfiullu periutsinik atugaanik ilinniarnissaannut piffissaliinermikkut ikiuussinnaallutik. Apersuinerni aamma pitsaalluinnartumik ingerlanernik tikkuussisoqarpoq ilimagisat qanoq ittuuneri pillugit sulisitsisoq ilinniarnermiit inerlaaq piffissallu ingerlanerani suliffeqarfiup ineriartortinnissaanut ilinniarnermiit inerlaaq qanoq ikiuussinnaasoq pitsaasumik oqaloqatigiissimallutik, assersuutigalugu sulisut ataatsimiinnerni saqqummiussisarnikkut piffissamilu sivilunerusumik sammisaqartarnikkut.

4.2 Ingerlataqarfiit tiguisut ilinniarnermiit inerlaat piginnaasaannik naliliinerat

Ingerlataqarfinni tiguisut ilaannik, taakkununga ilaallutik meeqqerivinni pisortat, ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni pisortat aamma najugaqarfissanik neqeroorutitut pisortat,

ilinniarnerminnit inerlaat atuagarsornikkut aamma ilinniarnerep naammassineqarnerata kingorna sulinermi piginnaasaannik sammisaqarsimapput.

4.2.1 Atuagarsornermiit sulilernermut

Ingerlataqarfinni tiguisunik apersuinerup takutippaa ilinniarnerminnit inerlaat suliffeqarfinnut pigaangata amerlanertigut meeqqanik suliaqarnissamut assut kajumissuseqartarput, aamma nukissarpassuaqarlutik, tamaviaarsinnaalluarlutik piginnaasaqarlualutillu sulisunut tuniluuttumik aallartittarlutik. Ilinniarnerminnit inerlaat nukissarpassuaqarnerat aamma apersuinerup oqaatigineqarpoq akissuteqartoq ataaseq ilinniartuunermiit sulisumut nuunnermut qanoq misigineq pillugu apeqqummut ima akissuteqarami:

Eqqarsarpunga: kiisami! Annertuallaamik atuagarsortoqarpoq, tamannalu qasussutigilaarlugu.

Ilinniarnerminnit inerlaat sulinissaminut nukissaqarlualnerat kajumissuseqarnerallu pissutigalugu sulisut allat suliaminnut nutaamik nukissaqalerlutik piginnaasaqalerlutillu misigisarput. Aammattaaq sulisitsisut arlallit malillugit atuagarsornikkut isummersuutit pingaartinneqartarput ingerlaatsit assigiinngitsut ilinniarnerminnit inerlaat annertuumik pilerseqataaffii ilinniarnerminnit inerlaap ilisimasaminik avitseqataasinnaallutik. Tamatumunnga tunngaviusoq tassaavoq ilinniarnerminnit inerlaat ilinniarnermiit ilisimalikkaminik sulisunut allanut immaqqa nammineq ilinniagaqarsimanngitsunut tunniussinissaminut piareersimasarlutillu pisinnaalersarmata. Isiginnineq kingulleq ilisimasat pitsaasumik paasiuminartumillu timitaliisinaanermut piumasaqaateqarpoq, ilinniarluarsimanermut atuagarsornermullu naleqqiullugu sulianut samminerusut. Peqatigisaanik pisortanit arlalinnit eqqaaneqarluni ilinniarnerminnit inerlaat suliffimmi pissutsinut, suleruloornernut kiisalu suliassanut naammassisassanut tulluarnissaminut ilungersuuteqarsinnaasut. Akerlianik pisortanit eqqaaneqarpoq ilinniarnerminnit inerlaat ilikkagaqarnissamut pitsaanerulernissaminnullu pilerisuttartut. Ulluunerani neqeroorummi pisortaq oqaluttuarpoq pineqartoq qanoq ilinniarnermiit inerlaap piginnaasaanik misigisaqarsimalluni:

Nuannarilluagara tassaavoq ilinniarnerminnit inerlaat perorsaasunut utoqqaanerusunut naleqqiullutik assut pilerisunnerat nukissaqarlualnerallu. Ilinniarnerminnit inerlaat nukissaqarnerujussuupput piumassuseqqortuujullutillu. Aamma ilaqarput perorsaanerup iluani nutaarluinnarnik ilisimasaqartut, taamaalillutik ilisimasanik nutaanik allanut ingerlatitseqqinnermik pikkorittarlutik.

Pisortat apersorneqartut meeqqerivimmeersuuneri imaluunniit innarluutilinneersuuneri apeqqutaatillugu PI-mit ilinniarnerminnit inerlaat suliartigut naammattunik piginnaasaqarnerannik taakku naliliinerannik nalinginnaasumik assigiinngillat. Pingaartumik meeqqerivinni pisortat naliliipput ilinniarnerminnit inerlaat suliffeqarfinnut pigaangamik ataatsimut isigalugu suliartigut qaffasissumik paasinnissinnaasut. Paasisarpaat ilinniarnerminnit inerlaat perorsaanikkut sulinerup iluani nutaarluinnarnik ilisimasaqarlutik suliffeqarfinnut pisartut, aamma nutaamik isiginnittaaseqarnerat nutaamillu eqqarsartaaseqarnerat iluaqutaasarluni. Meeqqerivinni pisortat malillugit

ilinniarnermi inerlaat taamaalillutik sulissaminnut ilisimasaqarluarput aamma perorsaanerup iluani pissusiulersunut malinnaalluarlutik.

Innarluutilinnik sullissivinni pisortat arlallit, taakkununga ilaallutik ulloq unnuarlu innarluutilinnik paaqqinnittarfiit najugaqarfissatullu neqeroorutit, taamaattoq allamik isumaqarput. PI-mit ilinniarnermi inerlaat suliffimmi aallartikkaangamik innarluutilinnut tunngasunik naammattumik suliatigut piginnaasaqarpiarneq ajortut. Pisortat arlallit erseqqissarpaat suliassaqarfimmut ilisimasaqarpiarnatik ilinniarnermi inerlaat arlalissuit innarluutilinnut tunngasuni sulilersartut. Aammattaaq erseqqissarlugu ilinniarnermi inerlaat suliatigut piginnaasaqannginnerat arlalitsigut imatut nassuarneqarsinnaasoq PI-mi ilinniartitaaneri innarluutilinnut tunngasunik annikippallaamik sammisaqartarnerat.

Pisortanik apersuinermi aamma ilinniarnermi inerlaat suliffeqarfimmi sulinermik qanoq aallartittarnerat pillugu assigiinngitsunik suleriaaseqartoq. Aallartinnerisa qanoq ingerlasarneri aamma ilinniarnermi inerlaat qanoq tiguneqartarneri pillugit apersuineri annertuumik assigiinngitsorqarpoq. Aallartinneq pilersarusiorluarneqarsimasinnaavoq aalajangersimaqqissaartunik pikkorissaasoqarluni immikkoortortani imaluunniit inini assigiinngitsuni najulluni, imaluunniit ilinniarnermi inerlaat pitsaasumik aallartinnissap nassuarnissaanut nammineq peqataanerunissaat pillugu ilimagisaqarnerulluni. Aallartinneq taamaalilluni aamma ilimagisanik nalimmassaanermut naleqqiullugu sulisitsisup ilinniarnemillu inerlaap akornanni naapeqatigiinnerit assigiinngitsorujussuarmik pingaartinneqarsinnaallutik. Apersuinermit ataatsimit erseqqissarneqartoq tassaavoq pitsaasumik aallartinnerup ingerlanera atorfirmik inuttassarsuinermi atorfiup allaaserineqarnerani aallartereertarpoq. Tassani pitsaasumik naqqalu tikillugu allaaserinninneq eqqortunik piginnaasalinnik ilinniarnermi inerlaani pilersitsisilersinnaavoq, peqatigisaanillu atorfirmut naleqqiullugu ilinniarneminit inerlaamut siusissukkut ilimagisanik nalimmaasaataasinnaalluni.

Taamaaqataanik ilaqutariinnik katsorsaavinnik VIVE-p misissuineranit (Dahl et al, 2022) takuneqarsinnaavoq oqaasertalersuineq tassaalluni arlalinnik qinigassaqaqtillugu ilinniarnermi inerlaanik sulisitsisut atorfinitsitserusunngitsut. Tassani atorfeqarsimanerup siviussusia suliassaqarfimmi misilittakkat ilisimasanit nutaanik ilisimasaniillu nutarterneqarsimasunit qaffasinnerusumik pingaartinneqarput.

4.2.2 Ilinniartitaaneri pillugit periusissiat

PI-mi atuartitsisunik pisortanillu apersuinermi sammisat pingaarutillit ilaat tassaavoq ilinniarnermi inerlaat kikkut periusissatut suliffeqarfimmut nassuunneqassanersut. Ilinniarnermi inerlaat qanoq ittuunerinik allaaserinninnermi oqaaseq atorneqartoq tassaavoq *suliassanik arlalinnik sammisaqarsinnaasoq*. Ilinniarnerup naammassineqarnerata kingorna sulinermi aallartikkunik qanoq immikkut suliqarsinnaanermik ilinniarsimasoq annertuumik patajaatsumillu ilisimasatigut tunngaveqartumik suliassanik arlalinnik sammisaqarsinnaasoq. Tassa imaappoq ilinniagartuutut pullaveqarnikkut piginnaasanik nutaanik ilikkarsinnaaneq aammalu ilisimasanik nutaanik suleqatinik allanik avitseqateqarluni.

Boks 4.1-imi ilinniarnermik aaqqissuussinermi takuneqarsinnaasutut ilinniarnep nalaani immikkut sullissilluni suliaasaqarfik sammeneqarpoq pingaartumillu sapaatit akunnerini 18-imi immikkut sammisaqarluni suliffimmik misiliinermut atatillugu.

Boks 4.1 PI-mi perorsaasunngornianut ilinniarnermik aaqqissuussineq

Ilinniagaqartoq immikkut pisariaqartitsisunik perorsaannikkut siunnerfigisap ataatsip arlalilluunniit iluini immikkut perorsaanermi piffissami itisiliisarpoq, taamaalilluni nalinginnaasumik perorsaannikkut suliaqarneq sulinermi immikkut perorsaannikkut ilisimasanut tunngavissiilluni ilaatigut inuit appasissumik sulisinnaassusillit ukioqatigiiaanilu tamani inuuniarnikkut ajornartorsiuteqartut. Ilinniagaqartoq immikkut perorsaanermi suliaasaqarfimmu saqqummiussiffiqineqartarput kiisalu suliaasaqarfik(iit) nammineq toqqakkap iluani immikkut sammisaqarlutik.

Isumaginninnermi suliaasaqarfimmi suliaqartunik allanik tamanik suleqateqarneq innuttaasunik immikkut perorsaannikkut suleqatigiinnermi immikkut inissaqartinneqarpoq, ilinniagaqartullu isumaginninnermi perorsaanermi suliaasaqarfimmiit misilittakkat pillugit saqqummiussiffiqineqartarlutik. Suliaasaqarfiit allat iluini aamma ilisimasanik ujartuinissamut piginnaasaqarluni immikkut perorsaanep iluani suliaasaqarfimmut toqqarneqarsimasunut ilinniagaqartut atuagarsornikkut ilisimasanik tunngaveqalissapput.

Ilinniarnermi inerlaanik apersuinnermi aamma uteqqinneqarpoq nammineq suliaasanik arlalinnik sammisaqarsinnaallutik allanut naleqqiullugu annertuumik tunngaveqarlutik, kisianni taamaalillutik aamma sulinerup aallartinnerata kingorna itisileeqqinnissamik pisariaqartitsillutik. Sulisutut sulii ilisimasanik pissarsiaqartussatut ilinniarnermi inerlaat sulisitsisunit isigineqanngippata tassani aamma unammillernartoqarsinnaavoq. Ilinniarnermi inerlaat ilaannut sulii itisiliinissamut ilisimasanillu pissarsinissamut piffissaqarnissaq periarfissaqarnissarlu unammillernartuusinnaavoq. Tamanna suliffeqarfimmi qaffasinnerusumik immaqa sulisulimmi immaqalu pisortaminnit aamma qaffasinnerusumik ilinniagaqarsimasuni ilinniarnermi inerlaat ilaannut sulilerneranum atatillugu isigineqassaaq. Taamatut pisuni suliaasanik arlalinnik sammisaqarsinnaaneq pillugu ilinniarnermi inerlaanum tunngavilersuuteqarnissaanum unammillernartuusinnaavoq aamma sulisitsisut ilaannit naatsorsuutigineqartut ullormit siullermiit pitsaassutsimik kivitsisusut suliatigut siuttuusinnaanani.

Suliffeqarfimmi allani ilinniarnermi inerlaat tamat pillugit ilisimasaqannginnerannum annertuumik paasinnittoqarpoq, ilinniarnermi inerlaat aalajangersarneqarsimasumik ingerlataqartillugit tikilluaqquneqartarlutik ilaatigut piffissami atorfinitsiffimmi ilinniarteqqillugit. Apersuinnermi malunnarpoq neqeroorut immikkut sullissinissamik imaqarnerutillugu ingerlanissaq aalajangersarneqarnerusimasarpoq.

4.2.3 Sulinermit misilittakkat immikkullu suliaasaqarfiit pillugit ilisimasat

Ingerlataqarfimmi tiguisisunik apersuinnermi sammisaq alla pingaarutilik tassaasimavoq misigisimallutik ilinniarnermi inerlaat arlalissuit ilinniarnep naammassineqarnerata kingorna suliffeqarfimmut pigaangata sulinikkut piginnaasaqannginnerat sulinikkullu misilittagaqannginnerat. Pisortanik apersuinnermi amerlanerni oqaatigaat suliaqarfisaminni suliaasanum atuagarsornikkut ilisimasatik ataqatigiissinniartillugit ilinniarnermi inerlaat unammilligassaqartarut. Atuagarsornikkut paasisimasatik

sulinermi perorsaанermut атаqatigiissitsiniарnerminni iliniарnerminnit inerlaat unammillernartoqartарnerat pisortanit tunngavilersuutigineqарpoq ilaatigut ilinniарfeqарfinit sulineq annikippallaamik sammineqartarsimalluni. Pisortaq tamanna pillugu imatut nassuiaavoq:

Meeqquerivimmi sulissatillugu kissaatiginerpaasara tassaavoq meeqqanut pitsaasumik misigisaqartitsinissamut pikkorissuunissaq, maligassiuisuunissaq. Aamma misilittagaqарfigaara perorsaasut ilaat, iliniарnerminnit pitsaasunik karaktereqарaluarlutik sulinerminnut piviusunngortinnissaanik ajornartorsiuteqartарnerat. Atuagarsornermut pikkorilluinnarput, kisiannili sulinermut nuutsissinnaanagu. Aammattaaq misilittagaqарfigaara ilinniарnertuunngorniарfimmii toqqaannartumik perorsaasunngorniarsimasut, aamma inunnik sulinissamik misilittagaqanngitsut meeqqanik isumaginninnissamik assut ajornartorsiuteqartartut. Ilaai sulivallaарnermik eqqugaasарput. Najugaq qimannagu perorsaasunngorsimasunut tamanna allaalluinnarpoq. Meeqquerivimmi imaluunniit isumaginninnermut tunngasuni ukiuni арlалinni sulisimapput, ingerlaqqiffiusumillu ilinniagaqarsimalerunik арlалissuarnik piginnaasaqalersimallutik utertарput.

Aammattaaq pisortanit erseqqissarneqарluni ilinniарnerminnit inerlaat sulinermik misilittagaqannginnerat арlалinnik unammillerneqartoqartарnerat. Assersuutigalugu meeqqerivinni pisortanit aamma iserfigineqарluni iliniарnerminnit inerlaat sulinermik misilittagaqannginnerit meeqqani killiliinissamut, meeqqanik passussinermi, meeqqeriviup suleriaasianut kulturianillu sungiussinissamut naleqqiullugu unammisassaqartарnerat, kiisalu angajoqqaanik suleqateqарnermut naleqqiullugu unammilligassaqartарnerat. Pisortat ilaasa eqqaavaat iliniарnerminnit inerlaat misilittagaqannginnerat sulinermut tupatsitsinerмик ilaannut kinguneqarsinnaasartоq, tassunga ilanngullugit suliassat annertussusaat, tatisimaneqарneq sakkortussusialu. Meeqqerivinni aamma ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni pisortat арlallit eqqaavaat ilinniарnerminnit inerlaat ilaat meeqqat qanoq pisariusinnaaneri annertuallaarsinnaasartоq. Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni pisortat арlallit oqaluttарput meeqqanik annertuumik aliasuuteqartunik ersisunik meeqqanillu avatiminnut malugeqqusaartunut misigisaqарnerat ilinniарnerminnit inerlaanut annertusinnaasartоq.

Ingerlataqарfinni tiguisunik аpersuinerми annertuumik sammineqarsimasоq alla tassaavoq ilinniарnerminnit inerlaat suliатigut piginnaasaasa annertussusaannut аpeqqutaalluinnartartоq perorsaанerup aamma/imaluunniit isumaginninnerup iluani siusinnerusukkut inuussutissarsiорnerми misilittagaqарnersut. Ingerlataqарfinni tiguisunik аpersuinerup takutippaa ilinniарnerminnit inerlaat inuussutissarsiорnerмик misilittagaqartut siusinnerusukkut inuussutissarsiорnerмик misilittagaqanngitsunut naleqqiullutik amerlanertigut suliffeqарfimmii ulluinnarni suliassanik kivitsinissamut piareersimanerusartut. Tamanna pisortanit tunngavilersorneqарpoq ilinniарnerminnit inerlaat inuussutissarsiорnermit misilittagaqartut suliffimmi атаatsimoornerми avatangiisinilu ilaanissamut sungiussaқarsimanerusut ilinniарnerminnit inerlaanit inuussutissarsiорnerмик siusinnerusukkut misilittagaqanngitsunut naleqqiullutik

akisusaanissamut aamma suliffeqarfimmik paasinninnissamut pitsaanerusartut. Pisortap ataatsip apersuinermi tamanna imatut oqaatigaa:

Tamanna isumaginninnermi ikiortinut allaanerujussuuvoq, taakkumi annertuumik misilittagaqareerlutik ilinniareernerup kingorna suliffeqarfinnut pisarput. Ilinniagaqareersimallutik suliffimmu uteraangamik arlalinnik piginnaasaqalersimasarput, peqatigisaanillu annertuunik misilittagaqareerlutik.

Ingerlataqarfinni pisortat aamma erseqqissarpaat pingaartumik perorsaasut ilinniarnerminnit inerlaat, iliniarnertuunngorniarmimmiit toqqaannartumik ilinniarnermik aallartissimasut, sulinikkut piginnaasaqarneq ajortut, isumaginninnermi ikiortitullu, isumaginninnermi ikiorti perorsaasullu nunagisaq qimannagu perorsaasunngorniarsimasut arlalissuit isumaginninnerup imaluunniit perorsaanermut tunngasut iluanni ukiuni arlalinni sulinermik misilittagaqareerlutik suliffeqarfinnut pisartut taamaalillutillu aamma qaffasinnerusumik sulinikkut piginnaasaqarlutik.

Innarluutilinnut najugaqarfimmi pisortap misilittagaqarfigaa perorsaasut nalinginnaasumik tarnikkut napparsimasunik inersimasunik suliaqarnissamik assut ajornartorsiuteqartartut. Pisortaq oqaluttuarpoq perorsaasut amerlanertigut najugaqartunik perorsaaniartartut taakkulu meeqqatut perorsarniartarlugit:

(...) misigisimavunga perorsaasut najugaqartunik perorsaaniarsarisut. Allaanngilaq taakku meeqqatut perorsarniarsarigaat. Innuttaasut uani pisagut perorsarneqassanngillat, meeraanngillammi. Perorsarniarsarigunikkut soorunami kamattoqalissaaq. Maani najugaqartuutigit inuit inersimasuupput, aamma tamatigit isumaqatiginninniarfigisussaallugit, aamma imatut oqarfigineqaannarsinnaanatik "illit imaaliussaait", taava kamalissapput. Perorsaasut taakkununnga oqartarput "imaaliussaait", allanngilaq meeqqanik perorsaaniarsarisut. Taamaattoqartussaannngilaq.

Taamaattorli aamma ulluunerani neqeroorutini aamma ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni pisortat ilinniarnerminnit inerlaanik assut naammagisimaarinnillutik oqaaseqarput, aamma siusinnerusukkut inuussutissarsiornikkut misilittagaqanngikkaluartut: "Sukkasuumik ilikkartarput pisunillu sukkasuumik paasinnittarlutik. Suliffeqarfinnut pigaangamik ilikkarsimasatik nuutsinnissaannut pikkorittarput". Ataatsimut isigalugu ilinniarnerminnit inerlaanik annertuumik naammagisimaarinnittoqarpoq, kisianni pingaartumik suliaasaqarfimmit immikkut sammisaqarfiusuni ingerlataqarfinni tiguisuni annertunerusumik immikkut sullissinissaq pillugu kissaateqartoqarluni. Najugaqarnissamut neqeroorummi pisortaq immikkut sullissinissap amigaataanera pillugu oqaluttuarpoq:

Nalinginnaasumik perorsaasut innarluutilinnut ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiup iluani toqqaannartumik immikkut sullissisuunngillat. Ilinniartitaanermi innarluutillit pillugit annikitsuararsuarmik sammisaqartarput. Taamaattumik taakku piginnaasaat soqutigisaallu aamma innuttaasunik sulissutatsinnik suliniutini taakku piginnaasaat atorsinnaanerigut

misissortarpagut. Assersuutigalugu angalaarnissamut, timersornermut soqutiginninersut, nipilersornermut erinarsornermulluunniit pikkorinersut il.il. misissornerusarpagut. PI-mi inuit peqqissut pillugit annerusumik ilinniagaqartarput, annikitsuarsuarmillu ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni assersuutigalugit innarluutillit pillugit ilinniartarlutik.

Immikkut sullissiviusuni paaqqinnittarfinni pisortat ilaatigut eqqaavaat ilinniarnerminnit inerlaat nappaatip suussusilernissaanut ilisimasaqarnerussasut, taamaalillutik innuttaasunik nappaateqartunik sulinissamut pitsaanagerusumik piareersimallutik. Tamatuma saniatigut eqqaaneqarpoq ilinniarnerminnit inerlaat akerleriinnernik passussineq pillugu annertunerusumik ilisimasaqassasut.

Ilaqutariinnik katsorsaavinni pisortanik apersuinerni amerlanerni tikinneqarpoq PI-mi ilinniarsimasut sulisut atorfinitsinneqarlaat annerusumik ulluunerani meeqqanik sullissinermut sammisunik piginnaasaqartut, amerlanertigullu ilaqutariinnik katsorsaanerup ilaqutariinnillu siunnersuinerup iluani piginnaasaqarneq ilisimasaqarnerlu ajortut. Ilaatigut eqqaaneqarpoq oqaloqatiginneriaatsit, ilaqutariit ajornartorsiutaannik kiisalu paasinninnerit iluanni piginnaasaqanngitsut, tassunga ilanngullugit ilaqutariinnik annertuunik ajornartorsiuteqartunik kiisalu ilaqutariinni atugarliortuni ajornartorsiutinik suliaqarnerup iluani piginnaasat. Amerlanertigut taakku misilittagaqarnikkut sulisunit ilinniarneqartarput kisianni aamma ullut sammisaqartitsinerit, ilisimasanik avitseqatigiinnerit, suliffiup iluani avataanilu pikkorissarnerit ilinniaqqinnerillu aqutigalugit.

Ilaqutariinnik katsorsaavinni pisortanik apersuinerit assigalugit ilaqutariinnik katsorsaavinni sulisunik apersuinerni atorfimmi aallartikkaangamik katsorsaalluni sulinerup iluani ilisimasaqannginnermik piginnaasaqannginnermik misigisaqarneq pillugu sammisaq annertuvoq. Sulisut apersoneqartut arlallit suliarinninnikkut imaluunniit katsorsaanikkut imaluunniit piginnaasaqanngillat imaluunniit piginnaasaqarpiangillat imaluunniit atorfimmi aallartikkamik tamanna pillugu ilisimasaqarnatik. Amerlanernut tamanna aamma PI-mi ilinniarnernerup nalaani saqqummiunneqarsimanani.

Ilinniarnerminnit inerlaat apersuinerni piffissat suliffiusut nikerarsinnaanerinik suliffimmilu avatangiisit sakkortunerinik suliassaqarfiit immikkut sammisaqartut ilaatigut toqqartannginnerinut tunngavilersuipput. Tigusisartog ataaseq oqarpoq piffinni suliffiusuni nikerarfiunngitsunik immikkut atorfinnit ilinniarnerminnit inerlaanut aqqissuussinikkut tamanna akuersaarniarsaralugu.

Ilaqutariinnik katsorsaavimmi atorfinitsinneqartumik perorsaasumik ilinniarnerminnit inerlaamik apersuinermi oqaluttuarpoq atorfimmi aallartikkami ilaqutariinnik katsorsaasartog sunaasimasog aamma ilaqutariinnik katsorsaaneq sunaanersog nalusimallugu. Ilinniarnerninik inerlaap misilittagaqannginnera piginnaasaqannginneralu tuparujussuarnermik nalorninermillu kinguneqarsimavoq aamma suliani ingerlatani pillugu toqqissisimasimanani. Tulliuttumi ilaqutariinnik katsorsaasuunerup qanog isumaqarneranut naleqqiullugu ernumassutini oqaluttuarai:

Aallaqqaammut assut eqqarsaatigisimavara "sunaana ilaqutariinnik katsorsaasog?" Suunersormi naluara. Sulerisarnersut naluara. Piffissaq

ingerlareersoq, ilaqutariinnik katsorsaasartutut atorfinitsinneqarama, ilaqutariinnut katsorsaasartuq sunaanersoq assut nalornissutigisimavara. Oqaaseq paasisinnaasimanngilara, sumillu kinguneqarumaarnersoq ilisimasimanagu. Ilaqutariinnik katsorsaavimmi innuttaasunik oqaloqateqartalerama ilaqutariinnik katsorsaavik sunaanersoq arriitsumik paasiartulerpara. Oqaaseq ilaqutariinnik katsorsaavik qanoq paasinerlugu apeqqutaavoq.

Pisumi qulaani allassimasumi erseqqippoq iliniarnerminit inerlaamut sulinerup piviusumik sumik imaqarneranik tamakkiisumik paasisaqarsimanngitsoq, aatsaallu suliassat piviusumik ingerlanneqalernerisigut tamanna paasisimallugu. Tassani illugiimmik unammillernartut pineqarput, iliniarnerminit inerlaaq sulinermut apeqquteqassasoq, kisianni aamma sulisitsisoq apeqquusiisoqarnissaanut periarfissiissasoq. Ilinniarsiup tungaaniit aamma sulinermi aallartinnerup ilagigaa apeqquteqartarnissamut sulinikkullu kinaassutsimik pilersitsinissaq pillugu iliniarnerminit inerlaamut ilisimasassanik tunniussinissaq pingaaruteqartoq. Tamanna atorfininnermi ullormit siullermit pinngitsoorani takkunneq ajorpoq.

Eqikkaalluni oqaatigineqarsinnaavoq suliffeqarfinnik naapitsinermi iliniarnerminnit inerlaat ilaannut unammillernartut iliniarnerminnit inerlaanut nutaamik atorfinitsinneqartunut aallartinnermik erseqqissumik aaqqissuussisoqarneratigut tamanna illuatungilerneqarsinnaasoq. Taamatut aallartinnerup ilaa tassaasinnaavoq iliniarnermik inerlaajuneq tassaanngitsoq sunut tamanut immikkut aamma ilisimasaqartuussasoq. Aammattaaq aallarnisarnermut ilaasinnaalluni iliniarnerminit inerlaap piginnaasaanik atorfinitsinneqarnermullu kissaataanik qulaajaanerup sammineqarnera. Taamatut aallartinneq iluatsissappat tamanna piffissamik sivilaartumik ingerlanneqassaaq, taamaalilluni iliniarnerminit inerlaaq apeqqutit oqaasertalersornissaannut piffissaqarluni namminerlu nukittuffini unammillernartuusinnaasullu pillugit paasisaqarluni.

Tamatuma illuatungaa tassaasinnaavoq sulisitsisunut taakkuninnga annertunerusumik suleqateqarnermut naleqqiullugu suli annertunerusumik PI-p ikaarsaarnermik aaqqissuussisuunera. Tamanna kapitalimi tulluuttumi sammineqassaaq.

5 Sulisitsisut aamma PI-p akornanni suleqatigiinneq

PI-mi assigiinngitsunik sulisitsisunik suleqatiginnittoqarpoq, ilinniartunullu aamma ilinniarnert arlalissuit ingerlanerini suliffeqarfinnik naapitsisoqartarluni piffissanilu suliffinnik misiliinernut piumasaqaateqarluni. Kapitalimi matumani naapitsinerit taakku illuatungeriinnit tamanit qanoq naliliiffigineqarnersut isiginiarneqarpoq, aamma suleqatigiinnerit taakku suliffeqarfinnut iseraangata ilinniartunut qanoq atugassaqartitsinersut, ilinniartut ilinniarnermittit inerlaajunermiit suliffeqarfimmiileraangata.

Immikkoortumi pingaarnertut sammeneqartut boks ataaniittumi katersorneqarput:

Sulisitsisut aamma PI-p akornanni suleqatigiinneq pillugu pingaarnertut sammisat

- Suliffimmik misiliineq tassaavoq ilinniartup suliffeqarfinnik pingaarnertut naapitsinera.
- Suliffimmik misiliinerit piffissat sivikinnerunissaannut sulisitsisut ammapput, tassani sukkanerusumik suliassaqarfik pillugu paasisaqarsinnaallutik.
- Atorfinitsiffiusunut naleqqiullugu ilinniagaqartut paasisimasaasa annertusinissaanut periarfissat assersuutigalugu ilinniarnertup ingerlanerani saqqummiussisarnert amerlanerutillugit.
- Ilinniarnermittit inerlaat amerlanerusut immikkut suliassaqarfiusunik takunnissinnaanerinut suleqatigiinnerit periarfissaasinnaapput.

5.1 Suliffimmik misiliineq

Isumaginninnermi ikiortinngorniarnertup saniatigut PI-mi ilinniartitaanertit tamarmik atuagarsornerup piffissamilu suliffimmik misiliinerit akornanni nikerarfiupput. Sulineq taamaalilluni ilinniartitaanertit tamanut ilisarnaataavoq qaffasissuseq apeqqutaatinnagu: ikiortitit ilinniartitaanermiit bachelorinngorniarnertit. Ilinniartitaanertit tamanut assigiittoq aamma tassaavoq piffissani suliffimmik misiliinerit nalaanni PI-mi suliffimmik misiliinernut akisussaasoqarlunilu suliffimmik misiliinermi ilinniartitsisoqarnera, suliffimmik misiliinermi ilinniagassat naammassineqarnissaannut akisussaasut.

Suliffimmik misiliinerup naammassineqarnera taamaalilluni ilinniartitaanertit ataatsimoortumik tunngaviusunut ilaavoq. Pingaartumik bachelorinngorniarnertit perorsaasunngorniarnertit aamma najugaq qimannagu perorsaasunngorniarnertit pillugu ilinniarnertup aqqissuunneranit suliffimmik misiliinermi anguniagassani takuneqarsinnaavoq taakku annertusiartortillugit aqqissugaasut, perorsaanermi sulinerit isiginiagassat amerliartortut ilanngunneqartarlutik, taamaalilluni ilinniartup sissuigassanik isummorsorfissaalu annertusiartortillutik.

Pingaartumik ilinniartunut ilinniarnertuunngorniarnertit toqqaannartumik PI-mut isertunut suliffimmik misiliineq ilinniarnertit ilaavoq pingaarutilik, tassami taakkununga suliffimmik misiliinermittit siulleq. Tamanna ilinniarnermittit inerlaanittit tigusisartunillu apersuinerit erseqqissarneqarpoq suliffimmik misiliineq tassaasoq

ingerlataqarfinni assigiinngitsuni atorfeqartuunerup qanoq isumaqavinneranik assimik pilersitsinissamut periarfissaalluni.

Perorsaasunngorniarnep ingerlanerani immikkut sullissinermi suliffimmik misiliineq ilinniartorpassuarnut immikkut sullissiffiusumik siullermeertumik naapitsineruvoq. Apersuinerit ilaanni tamanna suliffimmik misiliinermi tupatsitaanertut allaaserineqarpoq, allalli immikkut sullissiffiusumik piviusumik suliaqalernikkut immikkut sullissiffiusumi perorsaasunngornissamut suut allaassutaasut paasisaqarfigineqarlutik. Apersuinerpassuarnut assigiissutaasoq tassaavoq suliffimmik misiliineq annertuumik pingaartinneqarpoq piginnaasalimminillu misiliinissaminut periarfissinneqarlutik. Tamanna aamma sulisorisussaasunut ilaaginnannginnissap qulakkeerneqarnissaanut ilinniartumut suliffimillu misiliiffiusumut piumasaqaateqarpoq, ilinniarsimasallu pillugit isummersornissamut piffissaliilluni. Taamaalilluni aamma suliffimmik misiliinermi ilitsersuisumut piumasaqaateqarpoq.

Ilinniartunut arlalissuarnut suliffimmik misiliineq tassaalersarpoq ilinniareernerup kingorna suliffiuersartoq, taamaattumik suliffimmik misiliineq pitsaasumik ingerlasoq sulisussanik nutaanik sulisussarsinissamut aallarniutaalluarsinnaalluni.

Taamaalilluni aamma ilinniarnermittit inerlaanut arlalissuarnut immikkut suliaasaqarfinni sulerusussuseqarnissamut periarfissiisoqarluni, piffissami suliffimmik misiliinermi pitsaasunik misigisaqarnikkut. Taamaattorli suliffinnik misiliiffiusinnaasut ilaannut unammillernartuusinnaalluni maannakkut perorsaasunik ilinniarsimasunik sulisoqannginnera, suliffimmik misiliinermi ilitsersuisuusinnaasut, taamaattumillu suliffimmik misiliiffiusinnaanatik.

5.2 Suliffimmik misiliilluni tipisiuineq

Piffissami tamarmi suliffimmut misiliiffiusumut ilinniagaqartup atassuteqalernissaanut suliffimmik misiliiffissamik toqqaanissaq ilinniagaqartumut annertuujusinnaalluni pisussaaffiliisinaavoq. Sulisitsisumiit siunnersuut taamaattumik tassaavoq ilinniarnep nalaani piffissami sivikinnerusumi ilinniartut suliffimmik misiliisarnissaannut periarfissiinissaq, taamaalilluni ilinniartut suliffimmik misiliiffissaq pillugu inaarutaasumik aalajangiinissaq sioqqullugu suliffeqarfinnik arlalinnik pitsaanagerusumik paasisaqarsinnaallutik. Taamaattorli suliffeqarfiit immikkut sullissisuusut ilaannut tamanna unammillernartuusinnaalluni, najugaqartunut piffissami sivisunerusumi attuumassuteqalernissaq suliffeqarfimmi sulinermut ilaasinnaalluni pingaaruteqartoq. Suliffimmik misiliilluni tipisiuineq ilinniartut amerlanerit suliffiusinnaasunik assigiinngitsunik paasisaqarnissaannut periarfissaasinaavoq, nalinginnaasumik suliaasaqarfinni aamma suliaasaqarfinni immikkut sullissisuni.

5.3 Saqqummiussinerit aalajangersimasumillu suleqatigiinnerit

Sulisitsisuniit saqqummiussisoqarneratigut sumiiffinni assigiinngitsuni sulinerup sunaanageranik ilinniartut misigisaqartarput. Ilinniarnermittit inerlaanik apersuinermi arlalinnit pingaartinneqarpoq sulisitsisut saqqummiussineranniit imaluunniit atorfiit pillugit takutitsiviit aqqutigalugit sulisitsisunit assigiinngitsunik pitsaasumik paasisaqarsimaneq. Saqqummiussinerit ilai nammineq PI-mi ilinniarsimasunit pisortanit

sulisunillu ingerlanneqarput. Tassani ilinniarnermi inerlaanit sumiiffinni allani sulinerup qanoq ittuunera taamaaqataanik ilinniarsimasunit tusassallugu annertuumik pingaartinneqarpoq.

Sulisitsisut arlallit apersuinermi erseqqissarpaat taamatut saqqummiussinerni imaluunniit aalajangersimasumik allanik suleqateqarnermi peqataarusulluarlutik assersuutigalugu suliakkiussamik allaaserinninnermi, kisianni tassani PI-mi qanoq tapertaasinnaanarlutik tamatigut erseqqinneq ajortoq.

Assersuutigalugu ilaqutariinnik katsorsaavimmiit, ulloq unnuarlu paaqqinniffimmiit aamma najugaqarfissatut neqeroorumiit sulisitsisuusinnaasuniillu allanniit saqqummiussisoqarsinnaalluni.

Taamatut saqqummiussisarnerit ingerlanneqarneri aqqissuunneqarnerilu ajornannginnerulersinniarlugit tulluassaaq taakku internetikkut toqqaannartumik ingerlanneqarpata, sulisitsisut saqqummiussiniarlutik ungasissumut pinngitsooratik angalasariaqarnatik, soorlu aamma suliatigut pilersaaruserneq oqilisinneqassasoq, akulikinnerulersillugillu.

6 Sanilliussineq

Kapitalimi matumani kapitalinit allanit tamanit katersisoqarpoq taamaattumillu kapitalimi inerniliisoqarluni, aamma alaatsinaatassat saqqummiunneqarlutik.

PI-miit ilinniarnerminnit inerlaat sulisitsisut akornanni pingaartinneqarlutillu pilerigineqarput. Ilinniarnerminnit inerlaat piginnaasaat ujjartorneqartunut inatsimmilu allaaserineqartutut annertuumik naapertuupput. Suliassaqaqfinni unammillernartoqarpat ajornanngippat annertuumik ilisimasatigut tunngaviit qaavisigut sulisitsisut ineriartortitsisarput pisortatigoortumik ilinniaqqinnikkut imaluunniit sanileqartillugu ilinniartitsinikkut, ilinniarnerminnit inerlaat sammisanut nutaanut isersinnaaneri atorneqartarlutik. Tamanna annertuumik nalinginnaasumik suliassaqaqfinni atuuppoq, ilinniarnerminnit inerlaat sulinermi pissutsinut suleqatigiinnullu akuliulluarterlutik.

Immikkut sullissisarfinni sulisinnaasunik amigaateqartoqarneruvoq, aamma PI-mit ilinniarnerminnit inerlaat piumaneqarlutik. Tassani ingerlataqaqfimmi ilinniartut paasisaqarnerunissaat tassanilu sulinissamat periarfissat pillugit iluaqutaasumik sulissutigineqarsinnaapput. Assersuutigalugu immikkut sullissivinnik aalajangersimasumik suleqateqarnikkut aamma ilinniartitaanerni immikkut sullissivinnut immikkut pullaveqarnikkut periuseqarnikkullu, taamaalilluni ilinniarnerminnit inerlaat suliffeqaqfinnut pinnerminni piginnaasatik suliassaqaqfimmi qanoq atorneqarsinnaanersut ilinniartunit takuneqarsinnaalerluni.

6.1 Ilinniarnerminnit inerlaanik piumasaqarneq

Tiguisut akornanni apersuinermi oqaasertalernerqarpoq piffissap ingerlanerani taakkunani sulerusuttunik ilinniarnerminnit inerlaanik tamani atorfinitsitsisinnaalissallutik. Taamaalilluni imatut pisoqalerluni ilinniarnerminnit inerlaanik piumasaqarneq qinigassaasunit annertunerulerluni. PI-p tungaaniit pissutsimut tassunga naleqqiullugu isiginiarneqarpoq tiguneqarnissamat piumasaqaatit peqatigisaanik sakkukilleqqaarnagit amerlassutsit amerlineqarsinnaanngillat taamaalillunilu aamma ilinniarnerminnit inerlaat akornanni agguaqatigiissillugu pitsaassuseq appartinneqarsinnaalluni. Unammillernartumi tassani aaqqiissutit ilaat tassaasinnaavoq PI-miit maannakkut iliuuserineqareersoq, tassa ilinniartitaanernik assigiinngitsunik qaffasissusilinnik neqerooruteqarneq, taamaalilluni appasinnerusumik qaffasissusilimmi ilinniartitaanerni aallartittoqarsinnaalluni piffissallu ingerlanerani piginnaasat annertusiartortillugit aamma perorsaasunngorniarneq ingerlassinnaalerluni ilinniarnermut attuumassuteqartunik ilisimasaqarluni.

Imaassorinarpoq immikkut sullissiveqaqfinni piumasaqarneq neqeroorutaasunit suli annertunerusoq, soorlu aamma nunami sumiiffinni annertuumik assigiinngitsoqarnera unammillernartuusoq. Paasissutissanit ersersinneqarpoq illoqarfinnut mikinerusunut nunaqarfinnullu sanilliullugu illoqarfinni anginerusuni ilinniarfeqaqfiusuni annikinnerusumik ajornartorsiutaasoq.

6.2 Suliassanik arlalinnik sammisaqarsinnaasunik ilinniartitsineq

Ilinniartut tungaanniit suliassanik arlalinnik sammisaqarsinnaasutut ilinniarneq annertuumik isiginiarneqarpoq. Tamanna aamma tiguisut akornanni annertuumik akuerineqarpoq, immikkulli sullissivinni tiguisut akornanni immikkut sullissivinnuunngitsoq nalinginnaasumik suliassaqaqfinnut suliassani arlalinnik sammisaqarsinnaasunik ilinniartitsisoqarnera oqaasertaleneqarpoq. Taamaattumik ilinniarnep nalaani immikkut sullissiviit iluaqutaasumik isiginiarneqarsinnaallutik. Ilinniartut piginnaasanik nutaanik ilikkagaqarnissaat pinngitsoorani pineqanngilaq, immaqa piginnaasat ilikkarneqareersimasut qanoq immikkut sullissiviusuni atorineqarsinnaaneri annertunerusumik sammineqarsinnaalluni.

Ilinniarnermittit inerlaat suliassanik arlalinnik sammisaqarsinnaasunik ilinniarsimasuunerisa aamma pisariaqartilerpaa piffissap ingerlanerani atorfinni nutaani immikkut sullissisunngorsinnaanngorlutik piginnaasanik nutaanik ilikkagaqarsinnaallutik. Tamanna iluaqutaasumik tiguisut akornanni isiginiarneqarsinnaavoq, taamaalilluni ilinniarnermittit inerlaat naammasserlaatut aallartinnissamut periarfissaqarlutik taamaalillutillu aamma ilinniarnermittit inerlaajunerat pinngitsoorani tassaannngitsoq naammassillutik ilinniarsimasuunnginnerat akuerineqarluni. Atorfik suliallu apeqqutaallutik atorfinni tamakkiisumik naammassisaqalernissaannut pisariaqarpoq ilinniarnermittit inerlaat amerlanerusunik piginnaasaqalernissaat.

Taaguut suliassanik arlalinnik sammisaqarsinnaaneq, aamma ilinniarnermittit inerlaatut tamanna ilinniartunut qanoq isumaqarnerisooq iluaqutaasumik ilinniartitaanerup ilaani ilinniartunut oqaasertaleneqarsinnaavoq. Taamaalilluni qanoq pisinnaanerlutik annertunerusumik sulisitsisumut oqaasertaliisinnaallutik, aamma piffissap ingerlanerani qanoq nutaanik piginnaasaqalersinnaallutik, aqqqissugaasumik aqqqissugaanngitsumillu ilinniartitaanikkut.

6.3 Aallartisarneq

Sammisap qulaani allassimasup nanginneratut tiguisut iluaqutaasumik piffissami sivisunerusumi ilinniarnermittit inerlaanut aallartisaanermik ingerlatsisinnaapput. Aallartisarnermi eqqarsaatigineqarpoq ilinniarnermittit inerlaat piginnaasaminnik misileraallutik ingerlatsinerat, aamma pisortaq qaninneq oqaloqatigalugu ilinniarnermittit inerlaat nukittuffii sanngiiffiilu aamma isiginiarneqarlutik. Aallartisarnermik ingerlataqarnerup ilaa aamma tassaasinnaavoq aqqqissugaasumik aqqqissugaanngitsumillu ilinniartitaaneq assersuutigalugu pikkorissarnerit imaluunniit sanilimik ilinniartitsineq. Suliffeqarfinni anginerusuni aallartisarnermik ingerlatsineq aamma suliffimmik misiliinermut eqqaanartumik imaqarsinnaavoq, ilinniarnemittit inerlaap atorfiniffigisaanit allami immikkoortortaqaqarfinni sulisoqarluni.

Aallartisarnermik ingerlataqarnerit siumoortumik pilersaarutaasumik ingerlanerusinnaapput, atassuteqartumik ingerlanerullutik imaluunniit ataasiakkaanut ingerlanerlutik, immaqa ingerlanerani nalaani tulluarsaanissamut inissaqartitsinerulluni.

Aallartisarnermik ingerlataqarneq illugiittumik ilisimasaqarnikkut iliniarnerminnit inerlaap piginnaasanik tiguisoq pitsaanerumik atuilluni, aamma sukkanerumik suliffeqarfimmut akuulersinneratigut.

6.4 Inersimasunik ilinniartitsineq

Iliniarnerminnit inerlaat ilisimasaminnik avitseqatiginnittarnissaat pillugu suliffeqarfiit arlallit ilimagisaqartarput, assersuutigalugu sanilimik ilinniartitsinikkut imaluunniit saqqummiussinikkut. Suliffeqarfiit ilaanni iliniarnerminnit inerlaat taakkuusarput qaffasinnerpaamik ilinniagaqarsimasut, taamaattumik taakku ilisimasaminnik avitseqateqarnissaannut ilimagisat qaffasissorujussuusinnaallutik, naatsorsuutigineqarlutillu ullormit sulilernermit siullermiit suliatigut siuttutut sulisuunissaat. Iliniarnerminnit inerlaat suleqatigilikkaminnik ilisimasanik avitseqatigiittarnissaannut piareersarniarlugit aamma inersimasunik ilinniartitsinermut tunngasunik sammisaqartoqarsinnaavoq, aamma iliniarnerminnit inerlaat qanoq ingerlatsinermi saqqummiussisarnernillu aaqqissuussisassanersut. Aappaatigut aamma pingaarpoq iliniarnerminnik inerlaanut naatsorsuutigisanik sulisitsisut tulluusaappata, taamaalillutik iliniarnerminnit inerlaat ullormit siullermiit sulinerup pitsaassusaanik qaffatsinnissaanut qanoq peqataanissaannut annertuumik naatsorsuutigisanut pakasarneqarnatik.

6.5 Najugaq qimannagu ilinniartitaaneq

Najugaq qimannagu ilinniartitaaneq tassaavoq iliniarnerminnit inerlaanut arlalinnut ungasissumut nuunnani iliniarfimmi aallartinnissamut periarfissaq asseqanngitsoq. Assersuutigalugu meeraaqqanik meeraqaraanni imaluunniit nuussinnaanngitsumik ueqaraanni nuuttarnerit unammillernartuusinnaapput. Immaqa toqqarsinnaanngisaminnik iliniarnermik aallartinnissamut ilinniagaqartuusinnaasunik periarfissiivoq. Aammattaaq najugaq qimannagu ilinniartitaanerit Kalaallit Nunaat tamakkerlugu iliniarfiusumut PI-mut sunniuteqarlutik, aamma illoqarfinni angisuuniinnaanngitsoq nunali tamakkerlugu ilinniartitaanerup qaffasissusianut kivitseqataallutik.

Najugaq qimannagu aaqqissuussineq taamaalilluni Kalaallit Nunaanni isorartuumi aaqqissugaanikkut unammillernartut ilaannik pitsaanerulersitsivoq.

Najugaq qimannagu ilinniartitaanerilli aamma ingerlataqartut assigiinngitsut arlallit peqatigiinnissaannut piumasaqaateqarpoq, soorlu Majoriaq, kommunit, Namminersorlutik Oqartussani aamma PI. Pitsaasumik taamaallaat suleqatigiinnikkut najugaq qimannagu ilinniartitaanerit pitsaasut suli inuiaqatigiinnut pitsaasumik tapertaasinnaapput.

6.6 Ilinniartitaanermi oqaatsit

Ilinniartitaanerit ilai danskisut ingerlanneqartillugit ilinniartunut arlalinnut oqaatsitigut unammillernartuusinnaapput. Allanut tamanna iluaqutaavoq, iliniarnerminnimmi

suliakkiussanillu allannerminni oqaatsit taakku atussallugit sungiussimani iluaqutaammat. Qularutissaanngilarli ilinniartitaarnerit ilaasa kalaallisut ingerlanneqarneri pissutigalugu ilinniarnermik aallartissinnaalersimapput - ilinniartitaarnerit danskisuiñaq ingerlanneqarsimagaluarpata aallartinnngisaannarsimassallutik.

Tamanna aamma ilinniutitigut il.il. unammillernarsinnaavoq, taakku ilai taamaallaat danskisut pigineqarmata. Taamaattumik ilinniartunut tamanut inissaqartitsinissaq suli isiginiarneqassaaq, oqaatsitigut piginnaasat ilinniagaqartunngornissamullu periarfissat apeqqutaatinnagit.

Kiisalu ilinniartut ilaannut siunissami periarfissatut aamma pingaaruteqarluni oqaatsitigut pikkorissartariaqarnerat, perorsaaniikkut ilinniartitaanermit allaanerusumi atuaqqinnissaq soqutigunikkut, tassami ilinniartitaanermi oqaatsit tassaassammata danskisut imaluunniit tuluttut.

6.7 PI-p aamma tiguisut akornanni ikaarfilineq suleqatigiinnerlu

Ikaarfilinernik aamma ilinniartitaanerup ingerlanerani aqqissuussinernik ingerlalanillu aalajangersimasunik ingerlatsinermi tiguisusussat iluaqutaasumik peqataatinneqarnerusinnaapput. Ilinniareernerup kingorna suut periarfissaaneri pillugit ilinniagaqartunut aamma paasisaqartitsinissamut periarfissiinissaq iluaqutaassaaq, soorlu aamma immikkut sullissivinni susinnaanerinut takutitsisoqarsinnaasoq.

Tiguisut PI-llu tungaaniit illugiimmik tassani soqutiginnittoqarpoq, taamaattumik pissusissamisoorluni assersuutigalugu tiguisuniit saqqummiussinernik imaluunniit tiguisartut assigiinngitsut amerlanerusut peqataatillugit ullunik sammisaqartitsilluni aqqissuussisoqarluni.

Taamatut ikaarfilinerit aamma tassaasinnaapput suliffimmik misiliinerit sivikinnerusut imaluunniit atuartitsinerit aalajangersimasup ingerlaneranut atatillugu suleqatigiinneruneq, tassani tiguisusussat immersuitillugit atuartitsinermut qaaqquneqarlutik.

Suliffimmik misiliineq tassaasinnaavoq sulinissamut aqqutissaq, ilinniartunullu arlalinnut suliffimmik misiliffiusumi atorfinitsinneqarnissaq pissusissamisoortut misilinneqartarluni. Taamaattumik immikkut sullissivinni aamma nalinginnaasumik suliassaqarfimmi suliffimmik misiliititsinissaq pingaarpoq. Suliassaqarfimmi suliffimmik misiliineri ilitersuisutut isumaginnittussamik naammattunik perorsaasunik peqannginnera immikkut sullissivinni suliffimmik misiliinissamut periarfissanik killiliivoq. Tamanna ajornerulersitsilluni ajoqutaasinnaavoq ingerlataqarfimmi perorsaasut amerlanerulernissaannut akerliussinnaasoq.

6.8 Ilinniartitaanernut assigiinngitsunut ilimagisat assigiinngitsut

Ilinniarnerminnit inerlaat suliffeqarfinnut pigaangata immikkut ilinniagaqarsimasuunerat taasumalu qaffasissuunera annertuumik akuerineqartarpoq. Tiguisunut

ilinniarnermi inerlaanut assigiinngitsunik naatsorsuutigisaqartoqarpoq, taakku ilinniarsimanagerat qanoq qaffasitsiginersoq apeqqutaalluni.

Assersuutigalugu taamaallaat isumaginninnermi ikiortitut ilinniagaqaralutik suliffeqarfimmi qaffasinnerpaatut ilinniarsimasutut ilinniarnermi inerlaatut suliffeqarfimmut pigunik pisut ilaanni taakkununga qaffasissumik naatsorsuutigisaqartoqarsinnaasarpog, allaat perorsaasutut ilinniagaqarsimasutut pineqarsinnaallutik. Taamaalilluni taakku nammineq killeqarnerminnut ilisimaarinninnissaannut assersuutigalugulu perorsaasup pisinnaasaatut qaffasitsigisumik iliorsinnaannginnertik appasinnerusumik ilinniagaqarsimasunut qaffasinnerusumik piumasaqaateqartoqartarpoq. Assersuutigalugu ulluunerani neqeroorutini imatut pisoqarsinnaavoq ilinniarnermi inerlaatut pisortaaqquneqarluni imaluunniit pisortap tulliatut qinnuigineqarluni. Tassani suliassat isumatuumik killilernissaannut nammineq killiini ilisimanissai iluaqutaasinnaavoq, aamma ilinniartitaanerup qaffasissusianut naleqqiullugu atorfimmi qaffasinnerusumi sukkavallaamik nungullarluni.

7 Periuseq

Immikkoortumi tassani nalilersuinerimi periutsit atorreqartut paasissutissallu katersorneqartut misissorneqarput.

Nalilersuinermit paasissutissanut makku pissarsiffiupput:

- Qarasaasiamiit misissuineq
- Apersuinerit assersuuteqarlunilu pulaarnerit
- Isumasioqatigiinnerit
- Paasissutissat nalunaarsukkat.

Qarasaasiamiit misissuineq

Nalilersuineq aallartillugu VIVE-mi qarasaasiaq atorlugu misissuivugut. Qarasaasiakkut misissuinerimi siunertaq tassaavoq misissuinerup suliassaqarfimmi ilisimasanik nutaanerpaanik tunngaveqarnissaata aamma nalilersuinerimi ilisimasat attuumassuteqartut ilaatinnissaasa qulakkeerneqarnissaa. Qarasaasiakkut misissuineq internetikkut ujaasinikkut aamma PI-mik nalilersuereersimanagerit misissorneqarnerisigut ingerlanneqarpoq. Taanna aqutigalugu pissarsiffiusut nutaat qulaajarneqarlutillu ujjartorneqarput. Qarasaasiakkut misissuinerup ilaa suliassaqarfimmi misissueqqissaarnerit VIVE-mit ingerlanneqareersimasut misissorneqarnerisigut aamma ingerlanneqarpoq.

Qarasaasiakkut misissuinermit ilisimasat apersuinissamut ilitsersuutit oqaasertalersornerinut atorreqarput aamma misissueqqissaarnerni tulluurtuni ilaallutik.

Apersuinerit assersuuteqarlunilu pulaarnerit

Piffissami 2021-mi marsimiit septembarimut nalilersuinermit apersuisoqarpoq. Paasissutissanik katersinerup annertunersaa Kalaallit Nunaanni piffissami 28. augustimiit 17. septembarimut ingerlanneqarpoq.

Nalunaarusiami matumani paasissutissat misissueqqissaarnermi atorreqartut apersueriaatsit assigiinngitsut arlallit atornerisigut ingerlanneqarput, tassunga ilanngullugit oqarasuaatikkut apersuinerit sumiiffimmi apersuinerit.

Takussutissiami ataaniittumi apersuinerit assigiinngitsunut kommuninullu agguarneri takuneqarsinnaapput.

Takussutissiaq 7.1 Nalilersuinermit atatillugu apersuinerit ingerlanneqartut pillugit takussutissiaq

Kommuni	Ulluunerani neqeroorut	Najugaqarnissamik neqeroorutit	Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit	Ilaqutariinnut Sullissivik	Ilinniarnermi Ingerlatsivik inerlaat	
Sermersooq	2	3	3	2	1	1
Qeqertalik				1	2	
Qeqqata				2	1	
Avannaata	3	1	1	2	6	1
Kujalleq	3		2	2	3	2
Katillugit	8	4	6	9	13	4

Taamaalilluni katillugit 44-t apersorneqarsimapput.

Aqqutit assigiinngitsorpasuit atorlugit apersuisoqarpoq, PI, kommunit aamma inuit attaveqataat aqqutigalugit. Taakku saniatigut aamma nalilersuinermit sammisatut attuumassuteqartunut naleqqiullugu apersussallugu kina naleqquttuusinnaanersoq apersuinerit aamma isiginiarneqarsimavoq.

Apersuinerit apersuinissamut ilitsersuutit aqqissuunneqarsimasut aallaavigalugit ingerlanneqarput, paasissutissiisup pineqartup ilisimasatigut ikiuussinnaaneranut inissaqartitsisoqarluni. Apersorneqartut tamarmik apersuinikkut paasissutissanik katersinermik annertuumik misilittagaqartunit suleqatinut ingerlanneqarput.

Apersuinerit ilai pulaarnikkut ingerlanneqarput. Pulaarnerit taakku iluaqutigaat apersuinerup ataqatigiinnera misissueqqissaarnerup ilaanut annertunerusumut ilaanera.

Oqarasuaatikkut apersuinerit ilarujussui kalaallisut oqaasilimmik suleqammit ingerlanneqarput, taamaattumik apersorneqartup kissaatigisaa malillugu apersuineq kalaallisut imaluunniit danskisut ingerlanneqarsinnaalluni.

Pulaarnerni peqataasut tamarmik VIVE-miit peqataasut kalaallisut oqaaseqannginnerat pillugu siumoortumik ilisimatinneqareersimapput. Taamaattumik pisuni tamani apersuinerit atatillugu oqalutsip peqataasinnaanera pillugu neqeroortoqarluni. Taamaattorli apersuinerit taamaallaat marlussunni periarfissaq taanna toqqarneqarsimalluni.

Kalaallit Nunaanni apersuinerit danskisut ingerlanneqarneri oqaatsitigut unammartuusinnaapput, taamaattumillu apersuinerit tamarmik kalaallisut ingerlanneqarsinnaappata tamanna aamma pilerinarnerulluni. Sulisut peqataasut oqaatsitigut piginnaasaat pissutigalugu apersuinerit kalaallisut ingerlanneqarsinnaangimmata paarlattuanik unammillernartut annikillisinnaarsimavagut. Apersuinerit taamaalillutik kalaallisuunngortillugit nutserneqarput apersuinerinullu nassarneqarlutik taamaalilluni apersuinerit ingerlanerini apeqqutit kalaallisut atuarneqarsinnaallutik.

Nalilersuinerit atatillugu apersuinerit immiunneqarput. Apersuinerit kingorna pikkunartortai aalajangiussimaniarlugit apersuinerit imaqarniliorneri allanneqarput. Pingaarnertut apersorneqartut ilaanut kingorna nipaaniq immiussineq tunngavigalugu imaqarniliaq allanneqarpoq.

Apersuinerit kalaallisut ingerlanneqartut tamarmik danskisuunngorlugit imaqarniliorneqarput.

Isumasioqatigiinnerit

Paasissutissanik katersinermut atatillugu VIVE isumasioqatigiinnerit marlunnik ingerlataqarpoq PI-mit aamma naalakkersuisoqarfinit aqutsisoqarfinniillu attuumassuteqartunit peqataaffigineqartunit. Isumasioqatigiinneq siulleq ilulissani aappaalu Nuummi ingerlanneqarput. Isumasioqatigiinnerit siunertaq tassaasimavoq paasissutissanik katersinermut atatillugu oqaasertalersorneqartut misissueqqissaarnerit inernerillu misiligarnissaat. Isumasioqatigiinnerit inernerit misissueqqissaarnerillu

erninnaq saqqummiunneqarput kingornalu peqataasut isummersuuteqarsinnaallutik imaluunniit nassaanut siunnersuuteqarsinnaallutik. Isumasioqatigiinnerit taamaalillutik ataatsikkoortumik misissueqqissaarnerullutillu paasissutissanik katersinerupput. Pingaarpoq qaqugukkulluunniit VIVE tassaamat misissueqqissaarnernut tamanut akisussaanera, isumasioqatigiinnerniillu ilisimasat VIVE-mit atorneqarnerinut isumasioqatigiinnermi peqataasut akisussaanatik.

Paasissutissanik nalunaarsuineq

Paasissutissanik nalunaarsuineq ukioq 2013 aallarnerfigalugu ukioq 2020 tikillugu PI-mi ilinniartitaanerit³ tallimat akornanni ataatsimi aallartittunik ilinniartunik tamanik aallaaveqarpoq.

- Socialassistentitut ilinniartitsineq
- Isumaginninnermut ikiortitut ilinniarneq
- Isumaginninnermi ikiortitut ilinniarneq
- Najugarisaq qimannagu perorsaasunngorniarneq
- Ulluunerani meeqqanik sullissinnermi ikiortinngorniarneq.

Ukioq 2013-imi PI-mi ilinniartitaanermi aallartittut siusinnerpaamik misissornissaat pillugu toqqaanermut pissutaavoq aatsaat tassani atuarfik Perorsaanermut Ilinniarfissuurtut aallartimmat. Taamatut killiliisoqarnera pissutigalugu katersatsinniipput inuit 881-it, 2013-imiit 2020-mut PI-mi ilinniarnermik aallartissimasut.

Nalunaarsukkanik misissueqqissaarneq ilinniartut taakkulu ilinniagaqarnikkut aqqusaarsimasaat aamma PI-mi ilinniartitaanermut naleqqiullugu siunissami sulinissaat pillugu paasissutissanik tunuliaqutaasunik attuumassuteqartunik tamanik imaqarput.

Paasissutissanik nalunaarsuinerit tamarmik Naatsorsueqqissaartarfiup nalunaarsuiffiinit tunniunneqarput misissoqqissarneqarlutillu aamma Naatsorsueqqissaartarfiup toqqorsiviini isumannaarsukkani toqqortarineqarlutik.

---

³ Siunnersuinnermi ikiortitut ilinniartitaanermi aamma Isumaginninnerup iluani siunnersortitut ilinniartitaanermi ilinniartut ilaatinneqanngillat, tassa ilinniartitaanerit taakku marluk sulisitsisunit aningaasalersugaammata (tamanna pillugu annertunerusumik una takuuk: <https://pi.sps.gl/uddannelser/raadgivningsassistentuddannelsen/>)

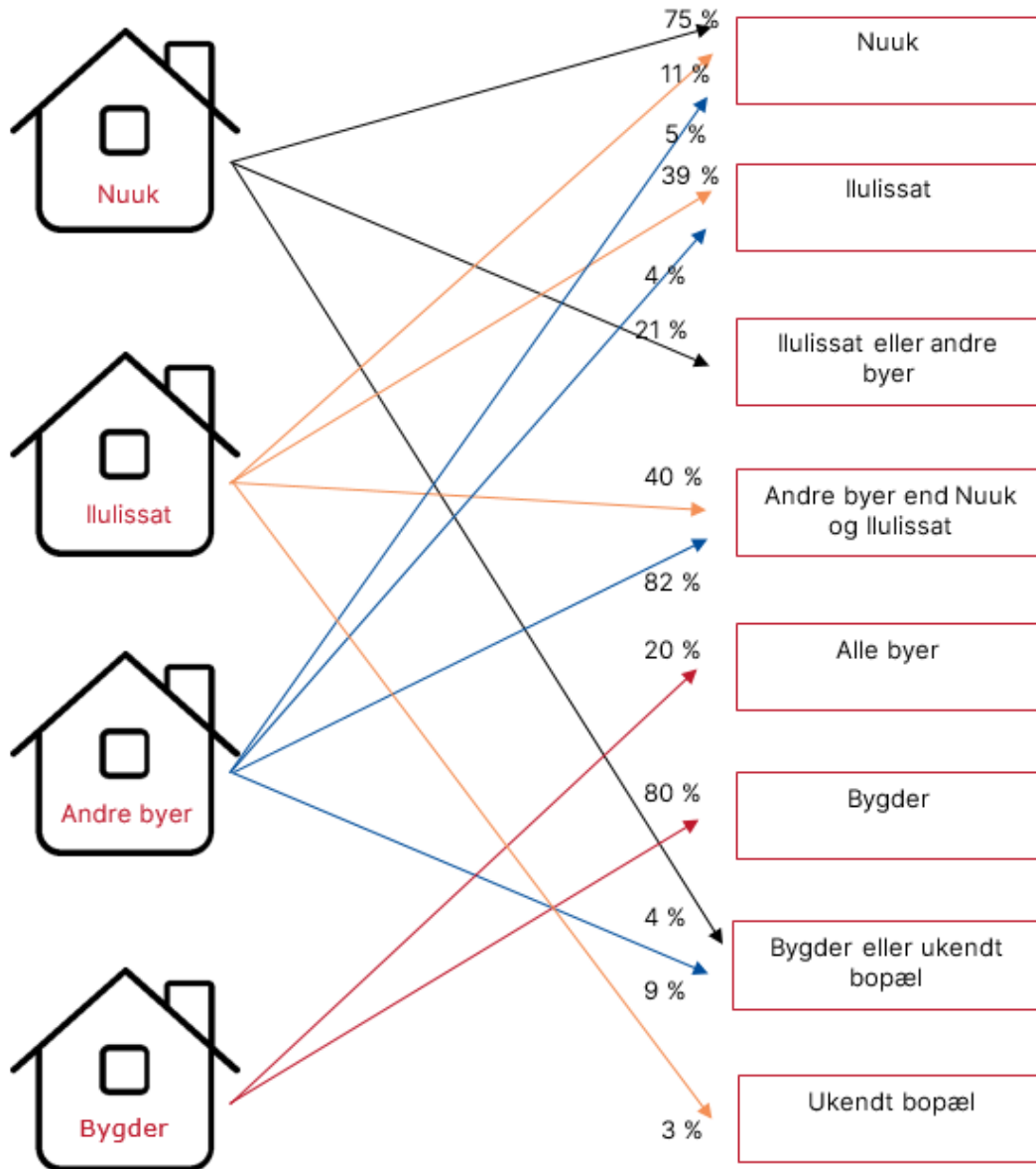
Atuakkat

- Christensen, T.S., Jóensen, J.P., & Hermansen, A.B. (2020). *Perorsaanermik ilinniarfimmí, Ilulissani Kalaallit Nunaanni ilinniartitaanernik avataaniit nalilersuineq. Nalilersuinermi nalunaarusiaq immikkoortoq 2*. Ilulissat: PERORSAANERMIK ILINNIARFIK / Socialpædagogisk Seminarium
- Dahl, K.M., Kloppenborg, H.S., & Pedersen, N.J.M. (2020). *Kalaallit Nunaanni ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit pillugit qulaajaaneq*. København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.
- Dahl, K.M., Olsen, M.G., Henze-Pedersen, S., Iversen, K., & Hansen, H. (2022). *Kalaallit Nunaanni ilaqutariinnik katsorsaaviit pillugit qulaajaaneq* [saqqummersinneqalersoq]. København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.
- Danske Professionshøjskoler. (2019). *Perorsaasunngorniarnermik ilinniarfik pillugu paasissutissat*. København: Danske Professionshøjskoler.
- Hansen, H., & Iversen, K. (2021). *Kalaallit Nunaanni ulluunerani neqeroorutit: Meeqqanut avatangiisinut pingaaruteqartunik pissutsinik misissueqqissaarneq*. København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.
- Jensen, J.K., & Pedersen, N.J.M. (2020). *Kalaallit Nunaanni ilinniartitaanermik ingerlataqarfinni unammillernartunik misissueqqissaarneq: Aningaasalersuinermut tunngasunik misissueqqissaarnermut misissuinermut piareersaaneq*. København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.
- PI/SPS. (2021). *Perorsaasumut ikiortitut inuussutissarsiornermi ilinniagartuutut ilinniarneq*. Accessed 4/11/21: <https://pi.sps.gl/uddannelser/paaedagogmedhjælper/>

Bilag 1 Nuuttariaatsit

Ilanngussaqaq titartarneri 1.1-imi illup takutippaa ilinniarnep naammassineqarneraniit ukiup ataatsip kingorna ilinniartut sumi najugaqarnersut. Qarsuni amerlassutsini procentit ersersippaat ilinniarnep aallartinnissaa ukiumik ataatsimik sioqqullugu ilinniartut sumi najugaqarsimanersut. Paasissutissanik nalunaarsukkanik atuinermi malunnaarsaarnissat assigiinngitsut pissutigalugit ajoraluartumik titartakkap illuatungaanisulli immikkoortiterinissaq ajornarsimavoq.

Ilanngussaq titartarneri 1.1 2013-2020-mi PI-mi ilinniarnermik siullermik aallartinnissaq ukioq ataaseq sioqqullugu sumiiffinni assigiinngitsuni najugaqartut amerlassusii, PI-mi ilinniarnernerup kingulliup naammassinerani ukiumi sumi najugaqarneri naapertorlugit agguarlugit.

Nassuiaaneq: Titartagaq PI-mi ilinniarnernerup kingulliup naammassinerani ukiumi ilinniartut 403-t najugaqarfii pillugit paasissutissanik tunngaveqarpoq.

Najoqqutaq: Misissueqqissaarnerit Naatsorsueqqissaartarfimmiit paasissutissat tunngavigalugit suliarineqarput

VIVÉ

DET NATIONALE FORSKNINGS-
OG ANALYSECENTER FOR VELFÆRD